

บทที่ 4

รูปแบบพิธีกรรมศพในอดีตและปัจจุบันของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี

ในบทนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบพิธีกรรมศพในอดีตของคนแต่จัวในประเทศจีนเพื่อให้มองเห็นถึงความเชื่อมโยงของพิธีกรรมศพว่ามีพิธีกรรมอย่างไร เพื่อให้สัมพันธ์กับรูปแบบพิธีกรรมศพของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรีในปัจจุบันว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

ประเพณีและพิธีกรรมในแต่ละชุมชนจะมีแนวคิด รูปแบบ และเนื้อหาที่หลากหลายแตกต่างกันไป ซึ่งแต่ละชุมชนจะมีความหมายที่เป็นแบบอย่างเฉพาะตน อันเกิดจากภูมิปัญญาของแต่ละชุมชนและดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนนั้น ๆ ตามสภาพวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน ซึ่งประกอบด้วยความคิด ความเชื่อ ค่านิยม แบบอย่าง การกระทำ วิธีการ วัสดุอุปกรณ์ที่ชุมชนยึดถือและใช้สืบทอดกันมาจนเป็นประเพณี และเป็นที่ยอมรับร่วมกันจนเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้น ๆ (ภารดี มหาขันธ์, 2532, หน้า 62) นอกจากนั้นแม้แต่ในชุมชนเดียวกันแต่ต่างเวลากันก็จะมีแนวคิด รูปแบบ และเนื้อหาของประเพณีพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่อเวลาต่างกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมก็ย่อมต่างกันไปด้วยนั่นเอง

ประเพณีและพิธีกรรมก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมและความผูกพันของสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจในวิถีชีวิตชุมชนของตนเอง อันเป็นวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อคนในชุมชน และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสามัคคีในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน อีกทั้งเป็นสิ่งที่ชุมชนคิดและเชื่อร่วมกันในคุณค่าของประเพณีพิธีกรรมนั้นแล้ว สังคมสืบทอดมาจากวิถีชีวิตแห่งตนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน จึงนับได้ว่าเป็นมรดกที่สำคัญของชุมชน ซึ่งได้มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาเป็นเวลานาน (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2532, หน้า 1-2) การสืบทอดดังกล่าวส่วนใหญ่จะกระทำโดยผ่านทางวาจา ท่องจำ ขาดการสืบทอดโดยการจดบันทึก จึงทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ง่ายตามสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมารับใช้มนุษย์ สภาพสังคมในอดีตกับสภาพสังคมในปัจจุบันมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของสังคมในอดีตย่อมเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมในอดีต เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสังคมปัจจุบัน

รูปแบบพิธีกรรมศพและความเชื่อเกี่ยวกับความตายในประวัติศาสตร์ของคนจีน

พิธีกรรมศพของชาวจีนเป็นประเพณีที่มีวิวัฒนาการมายาวนานมากกว่า 2,000 ปี สมัยอดีตกาลก่อนที่ชาวจีนจะมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ การประกอบพิธีกรรมศพของชาวจีนเป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่มีระเบียบแบบแผนเท่าใดนัก เมื่อมีคนตายในบ้านก็นำศพไปทิ้งให้ไกลจากที่อยู่อาศัยหรือตามป่าเขา ในระยะต่อมาชาวจีนได้รับเอาอิทธิพลความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณว่า ดวงวิญญาณของผู้ตายยังคงสิงสถิตอยู่ในร่างที่เสียชีวิต จึงได้มีการนำศพผูกติดกับต้นไม้และนำไปฝังในป่า

พิธีกรรมศพได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ จนถึงการนำศพมาใส่ในโลงศพแทน ซึ่งเริ่มขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์เซียงแทน เมื่อประมาณ 1,000 ปี ก่อนพุทธกาล และเริ่มมีการประกอบพิธีที่ยิ่งใหญ่ขึ้น อย่างในสมัยราชวงศ์จิว มีการประกอบพิธีกรรมศพเป็นระยะเวลายาวนานถึง 7 เดือน อย่างพิธีกรรมศพของกษัตริย์ในสมัยนั้นจะต้องมีเจ้านครต่าง ๆ มาเข้าร่วมพิธีและภายในโลงศพจะมีการบรรจุข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีค่าเอาไว้ด้วย รวมทั้งการฝังข้าราชการทั้งเป็นเพื่อส่งไปเป็นข้ารับใช้ในภพหน้า (พจนานัด เกสจินดา, 2518, หน้า 121) และในสมัยราชวงศ์เซี่ย มีการให้ความสำคัญกับศพมากขึ้น โดยจะต้องทำพิธีกรรมศพให้ดี มีการเอาศพใส่โลงและทำพิธีกรรมก่อนที่จะนำไปฝัง และหลังจากนั้นในสมัยราชวงศ์โจว ขุนนางชั้นสูงผู้สำเร็จราชการชื่อ โจวจงจีด้าน เป็นบุคคลแรกที่คิดและกำหนดประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีการแต่งงาน การเข้าเฝ้ากษัตริย์ และโดยเฉพาะธรรมเนียมในการจัดงานศพที่ต้องทำให้ดีที่สุดในที่สุด และยังถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอีกด้วย ดังเช่นเมื่อกษัตริย์สิ้นพระชนม์มีธรรมเนียมที่จะต้องจัดพระศพใส่โลงที่ทำมาจากไม้เนื้อแข็ง 4 ชั้น และทำการฝังเมื่อครบ 3 เดือน และศพของคนระดับบัณฑิตให้ใส่โลงไม้เนื้อธรรมดาชั้นเดียว และทำการฝังเมื่อครบหนึ่งเดือน

ในช่วงก่อนขงจื้อมีความเชื่อในเรื่องโลกหน้าที่ต้องมีการฝังข้าราชการเพื่อให้ตามไปรับใช้นั้น ต่อมาได้รับความนิยมลดลงตามลำดับ และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการปั้นหุ่นคนที่แต่งองค์ทรงเครื่องบอกหน้าที่ต่าง ๆ กันไปฝังแทนคนจริง ๆ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของพิธีกงเต็กที่เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น พิธีกรรมกงเต็กเป็นระบบมากขึ้นในสมัยขงจื้อจินตวันออก เป็นสมัยที่มีคณะสงฆ์จีนเข้าไปมีส่วนร่วม โดยจะแบ่งการสวดออกเป็น 2 รอบ คือ ในช่วงกลางวันคณะสงฆ์จะเริ่มจากการตั้งมณฑลพิธีประกอบพิธีต่าง ๆ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และในช่วงกลางคืนจะมีพิธีขอขมาโทษที่ผู้ตายได้กระทำเอาไว้ และในยุคดังกล่าวนี้เป็นยุคที่มีความเชื่อเรื่องดวงจุ้ยแพร่หลายอย่างมาก ซึ่งเรียกได้ว่า “ยุคทองของพิธีกรรมความตาย” ก็ว่าได้ (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2542 ข, หน้า 70) ในสมัยราชวงศ์ฮั่น พิธีฝังศพมีความเชื่อเรื่องผลดีผลร้ายที่จะเกิดแก่ศพมากขึ้น โดยพิจารณาถึงความมืดความสว่าง ทิศทางลม และแม่น้ำ เพื่อให้ศพอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเป็นผลมาจาก

ลัทธิเต๋า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อถึงทำเลในการฝังศพว่ามีผลถึงลูกหลานในอนาคตอีกด้วย ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ได้เป็นต้นเหตุความเชื่อเรื่องฮวงจุ้ยมาจนถึงปัจจุบัน (พจนานัด เกสจินดา, 2518, หน้า 171)

รูปแบบพิธีกรรมศพพื้นบ้านในอดีตและคติความเชื่อของคนแต่จิวในประเทศจีน

เฉินจั่วเคอน และหวางเหว่ยเซวิน (2549, หน้า, 119-130) ได้เขียนขั้นตอนเกี่ยวกับพิธีกรรมศพไว้ในหนังสือ พิธีกรรมพื้นบ้านแต่จิว กล่าวว่า พิธีกรรมศพของชาวแต่จิวในประเทศจีนสมัยก่อนจะมีขั้นตอนของพิธีกรรมที่ซับซ้อนมาก และในแต่ละท้องที่หรือแต่ละหมู่บ้านก็มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่จะมีขั้นตอน ดังนี้

1. เพิ่งตาย

ถ้ามีคนตายในบ้านญาติจะต้องช่วยกันย้ายศพมาไว้ที่ห้องรับแขก เพราะมีความเชื่อว่าการที่ตายอยู่บนเตียงหรือที่นอนซึ่งอาจจะอยู่ในห้องส่วนตัวของผู้ตาย โดยห้องนั้นไม่ใช่ห้องรับแขก ถือว่าเป็นห้องที่เป็นจุดศูนย์รวมของคนในบ้าน จะทำให้วิญญาณของผู้ตายเกิดความทุกข์ เพราะฉะนั้นถ้าเป็นไปได้ก่อนที่ผู้ตายจะสิ้นลมหายใจต้องรับย้ายร่างมาที่ห้องรับแขก วางบนเสื่อที่ปูไว้หรือจัดที่เฉพาะไว้ให้ โดยเชื่อว่าถ้าผู้ตายตายที่เตียงนอนหรือที่นอนของเขาจะทำให้วิญญาณของผู้ตายขึ้นสวรรค์ไม่ได้ เพราะวิญญาณจะยึดติดผูกพันอยู่กับเตียงของตนเองโดยไม่ยอมไปไหน และนอกจากนั้นบรรดาลูกหลานพี่น้องญาติมิตร หรือเพื่อนฝูงที่อยู่ในที่นั้นก็ต้องร้องไห้อาลัยอาวรณ์ด้วยเสียงที่ดังด้วย

2. อาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้า

เมื่อผู้เฒ่าตาย ลูกสะใภ้จะต้องเป็นผู้อาบน้ำ เช็ดตัว ตัดผม เปลี่ยนเสื้อผ้าให้กับศพ เสื้อผ้าที่นำมาเปลี่ยนให้ก็ขึ้นอยู่กับฐานะของผู้ตาย โดยปกติการใส่เสื้อผ้าให้กับศพนั้นถ้าผู้ตายเป็นชาย จำนวนชิ้นของเสื้อผ้าจะเป็นเลขคู่ ถ้าผู้ตายเป็นหญิงจะเป็นเลขคี่ เมื่อจัดการเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ศพเรียบร้อยแล้วจากนั้นจึงใช้ผ้าผืนใหญ่คลุมร่างของศพไว้ทั้งตัวโดยไม่ให้มีส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายโผล่ออกมา ส่วนใหญ่จะใช้ผ้าคลุมสีขาวแล้วตามด้วยผ้าสีแดงอีกชั้นหนึ่ง เหตุที่ต้องใช้ผ้าคลุมให้หมดทั้งร่างนั้นเพราะเชื่อว่าคนเมื่อตายแล้วจะเหมือนเสื้อคู่นากแล้ว จึงเกรงว่าคนที่พบเห็นจะตกใจกลัวด้วย

ในขณะที่เดียวกันก็ต้องจุดตะเกียงเล็ก ๆ บางคนวางไว้ด้านหัว บางคนวางไว้ด้านปลายเท้าของศพ โดยเชื่อว่าจะทำให้การเดินทางไปสวรรค์ของผู้ตายสว่างขึ้น บางคนก็จะปักข้าวอีกหนึ่งชามวางไว้ข้าง ๆ ศพอีกด้วย ไว้สำหรับให้วิญญาณผู้ตายกินเพื่อว่าจะได้ไม่หิวระหว่างที่เดินทางไปสวรรค์

3. แขนงผ้าสีขาว

หลังจากที่มีคนตายบ้านที่ทำพิธีงานศพจะต้องแขวนผ้าสีขาวไว้ข้างบนประตูบ้าน ในขณะเดียวกันก็ต้องแขวนโคมสีขาวไว้ทั้งสองข้างของประตูบ้านด้วย สำหรับบ้านใดที่มีโคมมวงคลติดไว้ก็ต้องเอาโคมนั้นออกให้หมดเสียก่อนในระหว่างที่มีพิธีศพ (เพราะกระดาศที่เป็น โคมมวงคลนั้นจะเป็นสีแดง คนจีนนิยมใช้ในการประดับบ้าน ซึ่งในระหว่างที่มีพิธีศพไม่ควรใช้สีแดง) นอกจากนั้นยังต้องเขียนโคมบนกระดาศสีขาวด้วยหมึกสีน้ำเงิน หรือสีดำก็ได้แต่ส่วนใหญ่จะเป็นสีดำ ซึ่งเนื้อความของโคมนั้นจะเป็นคำที่แสดงความหมายถึง ความอาลัยของลูกหลานญาติมิตรที่มีต่อผู้ตายประดับไว้ตามที่ต่าง ๆ ในบริเวณงาน เพื่อแสดงให้คนอื่นรับรู้ที่บ้านนี้มีคนตาย

4. การแต่งกายและการถือไม้

ในสมัยก่อนหลังจากที่มีผู้ตาย ผู้ที่มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับพิธีกรรมและเป็นบุคคลที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือ จะเป็นผู้จัดเครื่องแต่งกายให้กับลูกหลานผู้ตายเพื่อใช้ใส่ในระหว่างงานพิธีศพ มีบันทึกไว้ว่า ผ้าผู้ตายเป็นพ่อผู้เป็นลูกจะต้องถือไม้ไผ่ (เพราะไม้ไผ่มีลักษณะเป็นปล้อง ๆ นั่นก็คือการแสดงถึงความอาลัยที่ผู้เป็นลูกมีต่อพ่อ) ถ้าผู้ตายเป็นแม่ผู้เป็นลูกจะถือไม้ตุง โดยไม้ที่ถือปกตุงจะมีความสูงเท่าระดับอก ในบางที่ลูกคนโตจะถือไม้ที่ยาวที่สุด ส่วนลูกคนรอง ๆ ก็ถือไม้ที่สั้นกว่าลดหลั่นกันตามลำดับ

ส่วนเสื้อผ้าที่สวมใส่จะเป็นผ้ากระสอบมีสายผูกที่เอว โดยสายที่เอวจะมีกระเป๋าลมเล็กแขวนอยู่ข้างบรรจุข้าวเปลือกไว้ข้างใน สำหรับหมวกจะเป็นรูปสามเหลี่ยมที่มีรูปร่างเหมือนหม้อไม้ ส่วนข้างหน้าและข้างหูทั้งสองข้างจะมีผ้ายาวห้อยลงมาปิดหูและตาทั้งสองข้าง เพราะมีความเชื่อว่าเป็นระหว่างที่จัดพิธีงานศพจะได้ไม่มองและฟังสิ่งอื่นใดนอกจากเรื่องพิธีกรรมศพของผู้ตาย ในบางกรณีถ้ามีเหตุที่ลูกหลานคนใดกลับมาเข้าร่วมพิธีไม่ทัน ลูกคนโตจะต้องสะพายกระเป๋ากับร่มไว้ข้างหลังในระหว่างพิธีงานศพด้วย ส่วนในชั้นหลานของผู้ตายจะใส่ชุดที่ทำจากผ้าดิบ ชั้นเหลนก็จะใส่ชุดที่มีสีต่างกันไปอีก บางครั้งอาจจะเป็นสีน้ำเงิน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของชั้นลำดับญาติ และแสดงให้เห็นว่าครอบครัวนี้มีลูกหลานเยอะแยะมากมาย ในบางท้องถิ่นครอบครัวที่มีฐานะดีร่ำรวย อาจจะมีการเชิญช่างตัดเสื้อมาตัดชุดที่ใช้ในพิธีกรรมให้กับบรรดาลูกหลาน ส่วนลูกหลานก็จะทำพิธีไหว้ช่วงตัดเสื้อด้วย

5. รายงานให้เทพเจ้ารับทราบ

ในสมัยก่อนถ้าบ้านไหนมีผู้เฒ่าตาย ผู้ที่เป็นผู้นำหรือผู้ที่คนในหมู่บ้านเคารพนับถือจะเป็นผู้พาลูกหลานของผู้ตายถือโคมไฟสีขาวไปยังวัดหรือศาลเจ้า และในระหว่างที่เดินทางไปยังวัดบรรดาลูกหลานจะต้องร้องให้เสียงดัง ๆ ด้วย เมื่อถึงวัดลูกคนโตจะเอากระดาศที่มีข้อความเกี่ยวกับวันเดือนปีเกิด วันตาย และอายุของผู้ตายแจ้งให้เทพเจ้าทราบ ทางวัดก็จะตีระฆังเท่ากับจำนวนอายุ

ของผู้ตาย และทุกครั้งที่ดีลูกหลานทุกคนจะต้องทำการกราบจนครบจำนวน เมื่อเสร็จจึงนำกระดาษนี้ไปเผา บางครั้งจะต้องทำบุญด้วยเงินให้กับทางวัดด้วย จากนั้นเป็นอันเสร็จพิธีจึงเดินทางกลับบ้านได้ โดยผู้ที่ป็นผู้นำมาจะต้องเป็นผู้นำกลับด้วย

6. ซ่อนน้ำ

หลังจากรายงานให้เทพเจ้าทราบแล้ว ผู้นำคนเดิมจะต้องเป็นคนพาทุกคนไปของผู้ตายถึงน้ำไปยังแม่น้ำทำการกราบไหว้ที่ท้องฟ้า แผ่นดิน และแม่น้ำ พร้อมกับเผากระดาษเงินกระดาษทอง โดยแสดงให้เทพเจ้าแห่งแม่น้ำทราบว่าในตลอดชีวิตของผู้ตายที่ได้เคยใช้น้ำดื่ม น้ำกินเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายนั้นขณะนี้เขาได้ตายลงแล้ว ลูกจึงได้มาทำการใช้หนี้ให้กับแม่น้ำแทนผู้ตายแล้ว นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูของลูกที่มีต่อผู้ตายด้วย ก่อนเดินทางกลับบ้านจะต้องดักน้ำจากแม่น้ำด้วยถึงที่นำมา และจะต้องใช้เส้นทางกลับบ้านคนละเส้นทางกับตอนที่เดินทางมาด้วย เมื่อถึงบ้านลูกก็จะนำน้ำนั้นหยดใส่ปากผู้ตาย 3 ครั้ง โดยมีความเชื่อว่า อย่าลืมบ้านเกิดของตนเอง หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการที่ลูกแสดงความกตัญญูต่อผู้ตาย ส่วนน้ำที่เหลือจะพรมไว้รอบ ๆ ศพจนหมด

7. ตั้งที่สำหรับทำพิธี

บ้านคนแต่จัวถ้ามีคนตาย ต้องตั้ง โต๊ะพิธีสำหรับวางกระถางรูป เทียน และเครื่องกระดาษ เพื่อสำหรับให้ผู้ที่มีมาร่วมงานพิธีจะได้รู้ว่าต้องมาไหว้และวางเครื่องกระดาษตรงบริเวณนี้

8. ป้อนข้าวให้ผู้ตาย

หลังจากทำโต๊ะที่ตั้งพิธีแล้ว ลูกหลานของผู้ตายจะช่วยกันอุ้มศพของผู้ตายมาไว้ที่เก้าอี้เฉพาะสำหรับทำพิธีขั้นตอนนี้ โดยส่วนหัวของศพจะต้องหันเข้าในตัวบ้าน ส่วนปลายเท้าจะชี้ออกนอกตัวบ้าน จากนั้นจึงเริ่มทำพิธีด้วยการที่ลูกชายของผู้ตายจะถือชามข้าวสองถ้วยเล็ก ๆ ไปกราบหน้าศพแล้วพูดว่า พ่อแม่เลี้ยงเรามาจนเติบโตบัดนี้ถึงเวลาที่ลูกจะต้องเลี้ยงท่านตอบแทนบ้าง แล้วจึงตักข้าวด้วยตะเกียบโดยใช้ฝักหัวของตะเกียบตักข้าวไปแตะที่ปากของผู้ตาย เปรียบเสมือนเป็นการป้อนข้าวให้กับผู้ตาย แล้วใช้ตะเกียบอีกด้านตักข้าวใส่ปากตัวเอง เป็นการเปรียบว่าอยู่กันคนละโลก พ่อแม่อยู่สวรรค์ส่วนเราอยู่โลกมนุษย์ การกระทำแบบนี้เปรียบเหมือนว่าพ่อแม่กับเราถึงจะอยู่กันคนละโลก แต่ก็สามารถกินข้าวร่วมกันอย่างมีความสุขได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแสดงความกตัญญูของลูกที่มีต่อพ่อแม่ด้วย

9. รับโลงศพ

โลงศพจะทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ส่วนจะมีความสวยงามหรือต้องการประดับประดาขนาดไหนนั้นก็แล้วแต่ฐานะของผู้ตาย บางครอบครัวมีฐานะมั่งคั่งโลงศพก็就会有ความหรูหรา มาก มี

การแกะสลักอย่างสวยงามและวิจิตรบรรจง ถ้าเป็นคนฐานะปานกลางก็จะใช้ไม้ที่ไม่ค่อยหนา มาก และไม้แกะสลักเยอะแยะมากมาย แต่ถ้าเป็นคนยากจนไม่มีเงินพอที่จะซื้อไม้หรือโลหะก็จะใช้เพียงแค่เสื่อมาห่อศพเท่านั้น

ในเขตเต๊นท์ถ้าคนตายเป็นผู้ชายโลหะจะต้องทาสีแดง ถ้าคนตายเป็นผู้หญิงโลหะจะทาสีดำ สำหรับบ้านคนรวยบางครอบครัวที่มีคนใกล้ชิดตายก็จะไปจองสั่งทำโลหะก่อนล่วงหน้า เพื่อเป็นการทำโลหะขึ้นมาโดยเฉพาะสำหรับผู้ตาย เมื่อโลหะทำเสร็จแล้วผู้ทำจะนำโลหะมาส่งให้ที่บ้านผู้ตาย โดยจะส่งให้แก่นอกตัวบ้าน เวลาไปรับคนที่บ้านพิธีจะต้องไปรับนอกตัวบ้าน โดยคุกเข่าแล้วยกมือสองมือขึ้นรับเป็นพิธี ต่อจากนั้นจึงช่วยกันยกโลหะเข้ามาในตัวบ้าน ลูกสะใภ้คนโตจะนำที่รองนั่งมาลูบที่โลกดั้งแต่หัวโลจนถึงปลายโลเป็นจำนวน 3 ครั้ง ต่อจากนั้นนำไม้กวาดมากวาดที่โลหะอีก 3 ครั้งด้วย แสดงถึงว่า ตลอดทั้งชีวิตของผู้ตายได้พบกับความยากลำบาก มาบัดนี้พักผ่อนได้แล้ว ไม่ต้องเหนื่อยยากอีกต่อไป

10. ยกศพเข้าโลง

หลังจากนั้นบรรดาลูกหลานและญาติมิตรจะเข้าไปดูหน้าผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะยกศพเข้าโลงต้องใส่กระดาษา ใบชา ผ้าเช็ดหน้า พัด และอื่น ๆ ใส่ลงไปก่อน แล้วจึงใส่หมอนวางลงไป และก่อนที่จะยกศพเข้าโลงทุกคนต้องเดินเข้ารอบ โลงศพหนึ่งรอบถือเป็นการแสดงการบอกลา จากนั้นจึงยกศพเข้าโลง ปิดฝาตอกตะปูเพื่อให้ฝาโลงปิดสนิท โดยจะต้องเลือกเวลาที่เป็นมงคลด้วย สำหรับตะปูที่ใช้ตอกจะใช้ทั้งหมด 6 ตัว โดยแต่ละตัวก็จะมี ความหมายที่ไม่เหมือนกัน คือ ตัวที่หนึ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างจะได้สมหวัง เจริญรุ่งเรือง ตัวที่สอง ลูกหลานจะเจริญรุ่งเรือง ตัวที่สาม ลูกหลานจะรุ่งเรืองเจริญรอยตามผู้ตาย ตัวที่สี่ ความเป็นอยู่ตลอดปีจะราบรื่น ตัวที่ห้า จะได้เจอลูกหลานเหลนโหล่น นั่นคือการแสดงถึงความมีอายุยืน ตัวที่หก ลูกหลานทั้งหมดไม่ว่าชั้นไหน จะมีความเจริญมั่งคั่ง

สำหรับขั้นตอนนี้มีข้อห้ามอยู่บ้างคือ ไม่ว่าจะเป็ นบุตรหลาน สะใภ้ หรือคนอื่น ๆ ที่มาร่วมพิธีศพที่มีเวลาเกิดขงกับผู้ตายห้ามเข้าไปดูหน้าศพก่อนที่จะยกเข้าโลง รวมทั้งเข้าร่วมพิธีในขั้นตอนนี้ด้วย

11. พิธีไหว้ศพ

ในสมัยก่อนถ้าเป็นบรรดาเหล่าขุนนางทั้งหลายจะทำพิธีในขั้นตอนนี้อย่างยิ่งใหญ่ คนที่มาเข้าร่วมพิธีจะต้องใส่ชุดขาวและให้เงินช่วยงานก่อนที่จะเข้าประตูบ้าน ในพิธีมีการเล่นดนตรี และมีผู้นำในการทำพิธี หรือเจ้าพิธีคอยบอกกล่าวว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เช่น บอกให้ร้องไห้ ทุกคนก็ต้องร้องไห้ตามคำบอก แยกที่มาทุกคนจะต้องเข้าคิวทำการเคารพศพ ผู้เป็นลูกของผู้ตายจะถูกเข้าอยู่สองฝั่ง ฝั่งซ้ายเป็นลูกชายและลูกสะใภ้ ฝั่งขวาเป็นลูกสาวกับลูกเขย ทั้งสองฝั่งนั่งหันหน้า

เข้าหากัน เมื่อมีผู้เข้ามาคำนวณศพลูกทั้งสองฝั่งจะต้องคำนวณพร้อมกับแขกด้วยทุกครั้ง เมื่อแขกไหว้ศพเสร็จก็จะหันไปขอบคุณผู้ที่นั่งอยู่ทั้งสองฝั่งด้วย ก่อนกลับแขกทุกคนจะหยิบกิ่งทับทิมกับเส้นด้ายสีแดงที่ผูกทำเหมือนกับดอกไม้ติดตัวไปด้วย โดยเชื่อว่าสีแดงจะทำให้ความทุกข์และความโชคร้ายหายไป แต่ในพิธีในขั้นตอนนี้มีข้อห้ามอยู่บ้างคือ คนที่ตายเพราะอุบัติเหตุหรือตายผิดธรรมชาติ ปกติจะไม่ทำขั้นตอนนี้ ถ้ามีความเชื่อว่าจะทำให้คนประสบอุบัติเหตุเหมือนกัน และผู้ชายที่ยังไม่ได้แต่งงานก็ห้ามเข้าร่วมพิธีขั้นตอนนี้ของศพผู้หญิงสาวโสด ตรงกันข้ามถ้าศพเป็นชายหนุ่มที่ยังไม่ได้แต่งงาน หญิงสาวโสดก็ห้ามไปเช่นเดียวกัน เพราะเชื่อว่าจะทำให้ถูกผู้คนติฉินนินทาได้

12. เข้าร่วมพิธีฝังศพ

ปกติจะจัดในวันที่ 3 หรือวันที่ 7 หลังจากผู้ตายเสียชีวิต แต่บางที่ก็มีเหมือนกันที่ฝังในวันแรกเลยไม่มีขั้นตอนพิธี (แล้วแต่การตาย เช่น ตายเพราะอุบัติเหตุ ตายผิดธรรมชาติ เป็นต้น) ระหว่างการเดินทางในฝั่งศพจะจัดขบวนแห่ศพ ผู้ทำพิธีกรรมจะต้องเดินนำหน้า และต้องมีการจุดประทัดตลอดทาง พร้อมกับการทิ้งกระดาษเงินเป็นระยะๆ ส่วนโลงศพจะต้องช่วยกันยกหลายคน ปกติจะใช้ 8 คน (เพราะเชื่อว่าไปยี่สิบเป็นเลขยกโลงศพ) คนที่ร่วมขบวนแห่สมัยก่อนต้องใส่ชุดขาวทั้งหมด ในระหว่างการเดินทางห้ามเรียกชื่อของคนอื่นที่รู้จักกัน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนในขบวนแห่ หรือผู้คนที่เดินผ่านไปมา เพราะมีความเชื่อว่าถ้าคนตายได้ยินชื่อของผู้อื่นจะทำให้ผู้นั้นได้รับความทุกข์ เมื่อขบวนแห่ผ่านสถานที่ที่เป็นเหมือนปากซอยหรือสะพาน ผู้เข้าร่วมขบวนฝ่ายผู้หญิงทั้งหมดจะต้องยกมือไหว้โลกศพและถอดเสื้อที่ใส่ในพิธีศพออก แล้วหยิบขนมหวานสักหนึ่งชิ้นเพื่อเป็นการแก้เคล็ดไล่ความทุกข์ออกไป จากนั้นจึงกลับบ้านได้ไม่ต้องร่วมขบวนแห่ต่อ เมื่อกลับถึงบ้านแล้วจะเข้าบ้านเลยไม่ได้ต้องทำการล้างมือเสียก่อน ส่วนน้ำที่ใช้ล้างมือต้องเททิ้งให้พ้นตัวบ้านหรือข้างนอกบ้าน ส่วนผู้ชายที่เหลือในขบวนแห่จะเป็นผู้นำขบวนศพไปจนถึงที่ฝังศพ ในระหว่างการเดินทางห้ามหยุดขบวนแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนผู้ที่แบกโลงศพก็ตาม (ปกติผู้ที่แบกโลงศพจะมี 2 ชุด เพื่อเปลี่ยนกันยก) เพราะเชื่อว่าถ้าหยุดขบวนกลางทางจะทำให้วิญญาณของผู้ตายเข้าใจผิดคิดว่าถึงที่ของตนแล้ว)

13. วิธีการฝัง

ชาวแต้จิ๋วสมัยก่อนส่วนใหญ่ใช้วิธีการฝัง ที่ฝังศพในป่าช้าส่วนใหญ่จะให้เป็นคนที่มีความรู้ทางด้านฮวงจุ้ยเป็นผู้เลือกให้ ระหว่างการทำพิธีฝังห้ามเรียกชื่อคนที่อยู่ในพิธี เพราะกลัวว่าเทพเจ้าแห่งแผ่นดินจะเข้าใจผิดคิดว่าชื่อที่ได้ยินคือชื่อของผู้ตาย เมื่อเสร็จพิธี บรรดาญาติจะต้องโรยข้าวเปลือกกรอบบริเวณหลุมฝังศพ เพราะมีความเชื่อว่าจะทำให้ภูตหลานเจริญรุ่งเรือง ในบางที่ก็ไม่โรยให้หมดต้องเหลือกลับบ้านบ้างเพื่อเป็นเคล็ดว่า ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่จะมีสิ่งของเครื่องใช้

และเงินทองใช้ไม่รู้จักหมดสิ้น ต่อจากนั้นใช้ไม่สองอันที่ใช้ในงานตอนต้น ปักสองข้างป้ายชื่อ เพื่อแสดงถึงการคุ้มครองป้องกันผู้ตาย บางท้องถิ่นเขาเชื่อว่าคนที่ไปส่งศพคนไหนกลับถึงบ้านเร็วที่สุดจะเป็นคนที่โชคดีมีเงินทอง

ที่กล่าวมาข้างต้นคือการฝังศพรอบเดียว แต่ในประวัติศาสตร์มีการฝัง 2 รอบ 3 รอบ หรือ 4 รอบก็มี เพราะคนแต่จิวมีความเชื่อเรื่องดวงจุ้ย แล้วทำไมต้องฝัง 2 รอบ เพราะในตอนที่ยังรอบแรกเป็นแค่เพียงการขุดดินยกโลงศพลงแล้วกลบดินเท่านั้น จากนั้นอีก 3 ปีจะต้องขุดโลงศพขึ้นมา เปิดโลงศพเอากระดูกของผู้ตายออกจากโลงทั้งหมด โดยเริ่มเก็บจากส่วนหัวก่อนไปจนถึงปลายเท้า ทำความสะอาดโลงศพและยกออก ส่วนกระดูกจัดเรียงใส่ในภาชนะดินเผาที่เตรียมมา สำหรับใส่กระดูก ให้กระดูกอยู่ในท่ากระดูกที่เปรียบเสมือนกับทารกอยู่ในครรภ์มารดา จากนั้นปิดฝา นำลงฝังตามเดิม แล้วจัดประดับตกแต่งให้สวยงาม การฝังศพครั้งนี้เรียกว่าการทำดวงจุ้ย มีข้อยกเว้น คือ ถ้าผู้ตายตายตรงกับวันเกิดของตนเองจะถือว่าเป็นวัน ไม่ดี การทำศพครั้งที่สองต้องรอไปอีก 60 ปีข้างหน้า และในระหว่าง 60 ปีนี้ห้ามลูกหลานไปไหว้ที่หลุมฝังศพของผู้ตาย (แต่อาจจะมีการไหว้ป้ายวิญญาณที่บ้าน)

เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องดวงจุ้ย เสฐียร โกเศศ (2539, หน้า 3-15) ได้กล่าวว่า ก่อนหน้า 3,780 ปีที่แล้วมีการฝังศพตามชายป่าเขา ต่อมาเริ่มมีการให้ความสำคัญกับการบรรจุคนใส่โลงศพ ในราชวงศ์เซี่ยเริ่มมีการทำพิธีกรรมขึ้นก่อนนำศพไปฝัง จากนั้นอีก 500 ปี ในสมัยราชวงศ์โจวเริ่มมีพิธีต่าง ๆ เช่น พิธีแต่งงาน ประเพณีการเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ รวมทั้งธรรมเนียมการจัดงานศพ ถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำให้ดีที่สุด ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2530 ชาวจีนขุดพบหลุมศพที่มีอายุมากกว่า 300 ปี ขนาด 3 คูณ 4 เมตร หลุมศพมีลักษณะคล้ายหีบกะโหลกบรรจุศพ มีรูปมังกร ด้านขวา และรูปเสือด่านซ้าย

จีนซีฮ่องเต้เป็นจักรพรรดิองค์แรกที่สร้างดวงจุ้ยให้ตนเอง ดวงจุ้ยของจีนซีฮ่องเต้เริ่มสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 296 ใช้เวลาสร้างนานถึง 38 ปี และสร้างเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 334 ในท้องพระโรงมีฉากภาพขุนนางชั้นผู้ใหญ่กำลังเข้าเฝ้า บนเพดานท้องพระโรงเป็นลายกลุ่มดาวที่จำลองอย่างถูกต้องตามหลักดาราศาสตร์ มีการสร้างประตูและมีการจำลองหุ่นทหารขนาดเท่าของจริง จำนวน 6,000 ตัว รวมทั้งยังมีอัญมณีของมีค่าและเครื่องใช้ต่าง ๆ มากมาย (เสฐียร โกเศศ, 2510, หน้า 3-6)

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 336 พระเจ้าฮั่นเกาจงก็ได้ทรงสร้างดวงจุ้ยของตนเองด้วย และต่อจากนั้นก็ได้กลายเป็นธรรมเนียมที่จักรพรรดิจะต้องเตรียมดวงจุ้ยให้กับตนเอง การดูแลของชาวจีนสมัยก่อนจะมีการหาทำเลเพียงครั้งเดียว และสร้างบ้านในเมืองนั้นไปในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น พื้นที่หรือภูมิประเทศจะต้องเป็นจุดที่ประชาชนสามารถดำรงชีพได้ง่าย บริเวณชัยภูมิต้องเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำ และภูเขา เพื่อให้สะดวกต่อการติดต่อค้าขาย อีกทั้งยังเป็นเส้นทางสำคัญในการป้องกันบ้านเมืองเมื่อยามเกิดศึกสงคราม แหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ และต้นไม้เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการทำไร่นาเพื่อการดำรงชีพ และเหตุผลที่ชาวซุ่ยอยู่ใกล้พระราชวัง เพราะราชวังตั้งอยู่ในที่ที่มีทำเลดี อุดมสมบูรณ์ ถูกหลักฮวงจุ้ย สะดวกต่อการควบคุมการก่อสร้าง และเพื่อต้องการให้ลูกหลานไปกราบไหว้ได้สะดวก ต่อมาปี พ.ศ. 610 สมัยฮั่นเม่งตี้ฮ่องเต้ เริ่มมีพิธีฝังศพเพื่อไปสู่ดินแดนสุขาวดี ประมาณปี พ.ศ. 1501 เมื่อพระเจ้าจิ่วซิงฮ่องเต้สวรรคต ข้าราชการบริพารได้ทำกระดาษเงินกระดาษทอง และของใช้เลียนแบบแล้วนำไปฝังตามความเชื่อว่าผู้ที่ล่วงลับจะได้รับ และสามารถนำไปใช้ยังโลกหน้าได้ และยังมีความเชื่อต่ออีกว่าถ้าผู้ล่วงลับพอใจกับสิ่งของที่เผาไปให้มันจะส่งผลให้ลูกหลานร่ำรวยและมีความสุขทั่วหน้า (เสฐียรโกเศศ, 2515, หน้า 3-15)

สำหรับในสังคมจีนโบราณสมัยก่อนพุทธกาล ชาวจีนมีความเชื่อว่าภายในตัวเรามีพลังซึ่งที่เหมือนดวงวิญญาณซึ่งคงอยู่แม้ว่าร่างกายจะดับสูญไปแล้วก็ตาม ในคัมภีร์โจวอี้ ใช้คำว่า เซียวสื แทนวัฏจักรของการเกิด-ตาย กล่าวคือ การเกิดเป็นผลจากการสังสมพลังชีวิตที่สูงพอที่จะให้กำเนิดชีวิตใหม่ ทันทีที่ชีวิตอุบัติและอยู่รอดพลังชีวิตนั้นก็ค่อย ๆ ถูกปลดปล่อยและลดลง การเกิดจึงแทนด้วยเซียว ที่แปลว่า การปลดปล่อย การเสื่อมถอย พลังชีวิตจะถูกปลดปล่อยจนสูญสิ้นและตายในที่สุด เมื่อคนตายดวงจิตไม่ได้ดับสูญไปพร้อมกับร่างกายแต่จะไปพักเป็นหนึ่งเดียวกับผืนแผ่นดิน การตายจึงแทนด้วยสื ที่แปลว่า การหยุด พัก ซึ่งระหว่างการพักนี้ดวงจิตจะมีการสังสมพลังแห่งฟ้าที่เป็นพลังหยาง กระทั่งมีพลังสูงพอที่จะส่งดวงจิตนั้นไปกำเนิดใหม่ หมุนเวียนไปเป็นวัฏจักร ด้วยเหตุนี้เมื่อคนจีนตายทนายทจึงชอบที่จะจัดการกับศพด้วยการฝัง ด้วยมีความเชื่อว่าดวงจิตของผู้ตายจะได้กลับไปพักใต้ผืนดินเพื่อสังสมพลังธรรมชาติอย่างสงบสุข

นอกจากนี้คนจีนในอดีตยังมีความเชื่อที่พัฒนาต่างออกไปว่า เมื่อคนตายถูกฝังลงดินดวงวิญญาณจะเคลื่อนไหลไปตามกระแสของธารใต้ดินที่เรียกว่า “ธารเหลือง” หายี่ที่สุดดวงวิญญาณจะไหลรวมไปเกิดในอีกภพภูมิหนึ่ง ดังนั้นคนจีนในอดีตจึงนำศพบรรจุลงในภาชนะดังเรือที่จะนำพาดวงวิญญาณให้ล่องไปตามธารเหลือง อีกทั้งบรรจุของใช้ส่วนตัว เครื่องมือประกอบอาชีพ เครื่องประดับ ของชอบของรักของผู้ตาย และทรัพย์สินอันลงในพาหนะบรรจุศพด้วย เพื่อให้ผู้ตายมีไว้ใช้สอยในภพภูมิใหม่ พาหนะบรรจุศพที่วุ่นค้อย ๆ แปลงจากเรือมาเป็นโลงศพที่ใช้ในปัจจุบัน ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่บรรจุในโลงศพนี้เองที่กลายมาเป็นโบราณวัตถุให้เราใช้ศึกษาศิลปะและชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีนโบราณ ธรรมเนียมในการบรรจุทรัพย์สินลงในโลงศพนี้ ถูกเปลี่ยนแปลงให้เป็นเครื่องกระดาษและเผาอุทิศให้กับคนตายในยุคช่ง ด้วยปัญหาความลำบากแร้นแค้นของผู้คน ธรรมเนียมการเผาเครื่องกระดาษสืบทอดมาจวบจนปัจจุบัน เมื่อจีนรับสืบทอดศาสนาพุทธนิกาย

มหายานและวัฒนธรรมจากอินเดีย จึงเกิดความเชื่อว่าเมื่อคนตายวิญญาณจะออกจากร่างไปสู่ภพภูมิ โลกภพภูมิหนึ่งในหกภพ ตามคำสอนของฝ่ายมหายานที่แบ่งเป็น สุตติภูมิสามอันประกอบไปด้วย สวรรค์ มนุษย์ อสุรกาย และทุกขภูมิสามอันประกอบไปด้วย เปรตภูมิต่าง นรก เปรตภูมิ คนที่ตายไปแล้วจะไม่หลงเหลือดวงจิตหรือพลังใด ๆ พันผูกกับร่างที่เหลืออีก ดังนั้นลูกหลานสามารถจัดการศพด้วยวิธีการเผาที่สะดวกกว่าอีกทั้งไม่มีการต้องจัดหาที่ฝังศพ ในอดีตประเพณีฝังศพเป็นขนบของชาวจีนทางตอนเหนือแม่น้ำแยงซีขึ้นไป ส่วนชาวจีนทางตอนใต้ที่เดิมเป็นอาณาจักรของพวกไป๋เยว่ อันประกอบไปด้วยชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ มีประเพณีศพที่เป็นคตินี้ดั้งเดิมของชนเผ่า ประกอบกับคติความเชื่อของพุทธศาสนาที่ผู้คนแถบนี้นิยมการเผาศพ ประเพณีการจัดการศพทั้งสองวิธีอยู่ควบคู่กันมาจนจนกระทั่ง จุฬหวานจึงปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์หมิง พระองค์มีราชโองการห้ามชาวจีนจัดการศพด้วยการเผาทั้งอาณาจักร เพราะดำริว่าการเผาศพเป็นประเพณีของพวกมองโกลที่เข้ามาครอบงำชาวจีน เพื่อแสดงความเป็นอิสระจากการครอบงำ พระองค์จึงให้จัดการศพด้วยการฝังอันเป็นขนบโบราณของชาวจีนเท่านั้น และเพื่อให้การฝังศพทั่วถึงไปยังประชาชน คนยากไร้ จึงให้มีการจัดสร้างสุสานสาธารณะ เรียกว่า อี้จ้ง โดยพื้นที่สุสานจะถูกใช้หมุนเวียนไปไม่มีการถือครองเป็นเจ้าของถาวร ดังนั้นศพที่ถูกฝังในสุสานสาธารณะจะฝังอยู่เพียงชั่วขณะ หลังจากนั้นหากลูกหลานยังมีความผูกพันกับผู้ตายก็จะขุดเก็บกระดูกที่เหลือขึ้นมาใส่ภาชนะดินเผาขนาดเล็กแล้วนำไปฝังรวมกับกลุ่มญาติไว้ที่บริเวณหนึ่ง เพื่อที่จะได้มีพื้นที่ให้ศพอื่น ๆ มาฝังอีกต่อไป

คนจีนแต่จิวได้นำขนบการสร้างสุสานสาธารณะมาใช้ในประเทศไทย เรียกว่า หิ้งชั่วคราว เนื่องจากกลางสุสานหิ้งชั่วคราวมีศาลาหรือเต็งเพื่อประกอบพิธีกรรม ภายหลังจึงเรียกสุสานนี้ว่า หิ้งชั่วคราว สุสานแต่จิวมีการเปลี่ยนแปลงหลักการที่ต่างจากสุสานสาธารณะโบราณ โดยเปิดให้ผู้มีฐานะถือครองที่ฝังศพเป็นการถาวร ทำให้ไม่มีการหมุนเวียนใช้ที่ดินฝังศพอย่างโบราณ ศพอนาคาหรือศพไร้ญาติถูกจัดเก็บไว้ในอาคารที่ก่อสร้างเป็นช่องเก็บศพ หรือ โกดังเก็บศพ ศพอนาคาไม่ได้ถูกปล่อยให้สัมผัสดินและเปื่อยย่อยไปตามกระบวนการธรรมชาติ ดังนั้นยามใดที่ช่องเก็บศพเต็มหรือล้น ผู้ดูแลสุสานก็จะนำศพที่เก็บไว้นานแล้วออกมาชำระล้างทำความสะอาดให้เหลือแต่โครงกระดูก แล้วนำไปเผาปนกิจ เรียกว่า การล้างป่าช้า พิธีนี้ได้แพร่หลายไปยังสุสานอื่น ๆ ทั่วประเทศ (คณัฏ ผลิตภณกุล, ม.ป.ป. 2-3)

รูปแบบพิธีกรรมศพของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี

ชาวจีนมีลักษณะคล้ายกับชนชาติอื่น ๆ คือ มีตำนานเกี่ยวกับประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ มากมาย โดยมีต้นกำเนิดเกี่ยวกับความเชื่อที่ว่าอำนาจทางธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาติ มีผลกระทบต่อชะตากรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาตั้งแต่สมัยดั้งเดิม เมื่อผสมผสานเข้า

กับความเชื่อในลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนานิกายมหายาน หลักความเชื่อของชาวจีนจึงมีความเกี่ยวข้องกับวิญญาณ ไสยศาสตร์ และปรัชญาของลัทธิศาสนาดังความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมศพของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี

การจัดเตรียมงานเมื่อมีการตายเกิดขึ้น ตามประเพณีจีนมีข้อปฏิบัติที่ค่อนข้างจะยุ่งยาก และเป็นงานใหญ่พอสมควร การจัดงานแต่ละขั้นตอนต้องมีผู้รู้คอยแนะนำให้กระทำพิธีอย่างถูกต้องตามประเพณีและความเชื่อ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและความเจริญรุ่งเรืองของลูกหลานต่อไปในภายภาคหน้า

1. ขั้นตอนการเตรียมงาน

1.1 ติดต่อซินแสหรืออาจารย์ (กรณีที่ต้องการให้มีการดูวันดี) หรือติดต่อวัดในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกาย

1.2 ติดต่อเขตที่ผู้ตายอาศัยอยู่เพื่อออกใบมรณะบัตร

1.3 ติดต่อร้านโรงศพ พิธีบรรจุศพ การเคลื่อนศพ ฯลฯ

1.4 นิมนต์พระเพื่อสวดในพิธีบรรจุศพ (นิมนต์พระจีน 3 รูปทำพิธีบรรจุศพลงโลง และตอกโลงพร้อมงูศพไปวัด)

1.5 ติดต่อวัดเพื่อจัดสวดอภิธรรม

1.6 ติดต่อสมาคมจีนเพื่อให้ทางสมาคมช่วยในการดำเนินพิธีต่าง ๆ

1.7 ติดต่อคนรับจัดของเซ่นไหว้ (หรือสามารถจัดการเองได้)

1.8 ติดต่อผู้ใหญ่ที่นับถือให้เป็นผู้ตอกตะปูโลงศพ (อาจใช้คนของทางสมาคมก็ได้)

1.9 ติดต่อพระเรื่องฝังศพ เพื่อสวดมนต์ในระหว่างพิธีฝังศพ (งานฝังนิมนต์พระจีน 1 รูปงูศพ)

1.10 ติดต่อสุสานที่ต้องการจะนำศพไปฝัง

1.11 ติดต่อของว่างหรืออาหารในระหว่างสวดอภิธรรมศพ

(ในการเตรียมงานดังกล่าวหากไม่มีความรู้ให้ติดต่อวัดในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายได้ทุกวัด)

2. การเตรียมของสำหรับผู้ตาย

เมื่อญาติผู้ใหญ่เสียชีวิตลงสิ่งที่ลูกหลานจะต้องเตรียม มีดังต่อไปนี้

2.1 ผ้าคลุมศพ หรือทอลอนี่ป๊วย

2.2 ใบเบิกทาง หรืออวงแซ่จี

2.3 ภาพของผู้ตายใส่กรอบสำหรับตั้งหน้าโลงศพ

2.4 ของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้าเย็บกระเป๋าทูบแบบไม่มีปม (ให้เลือกชุดที่ผู้ตายชอบ) รองเท้า ไม้เท้า แวนดา (ถ้ามี) ฟันปลอม (ถ้ามี)

2.5 ดอกบัว 3 ดอก

2.6 ขอดทับทิม

2.7 เอกสารประจำตัวผู้ตาย เช่น บัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนบ้าน เพื่อออกใบมรณะบัตร

2.8 เงินสด (ถ้าใช้จ่ายกรณีเสียชีวิตที่โรงพยาบาล)

2.9 ซองอั้งเปาหรือซองแดง (กรณีเสียชีวิตที่โรงพยาบาลเป็นเงินตอบแทนให้กับพยาบาล ที่ช่วยอาบน้ำและแต่งตัวให้ศพ)

2.10 เตียบ (มีเฉพาะของผู้หญิง เป็นเสมือนใบประวัติของผู้ตายเป็นภาษาจีน พิมพ์เป็นแผ่นกระดาษขาวใส่อยู่ในกระบอกโลหะ ใช้สำหรับผู้หญิง) เตียบ-หนังสือเดินทาง (Passport) เดิมเป็นหนังสือที่ออกให้พระสงฆ์จีน เพื่อยืนยันว่าการเดินทางออกจาริกแสวงบุญของพระสงฆ์อย่างเช่น พระถังซำจั๋งเมื่อครั้งเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก ราชสำนักถึงก็ออกเตียบให้ท่านเช่นกัน ญาติโยมเห็นแล้วก็อุ่นใจว่าเตียบช่วยให้พระสงฆ์เดินทางได้โดยสะดวก แต่เตียบที่ใช้ในพิธีศพนี้จึงได้เปลี่ยนแปลงหนังสือบางตัวจากหนังสือเดินทางของพระจึงเป็นหนังสือเดินทางของวิญญาณซึ่งนิยมกันมาตั้งแต่ปลายราชวงศ์ชิง

เตียบ (ชื่อเต็มว่า เตียบบู้ง) 1 ชุดนั้น ประกอบด้วย ผ้าเช็ดหน้าพิมพ์ทสวดมนต์ พัด ตู้-ยันต์กระดาษ เตียบบู้งและซอง ในเตียบบู้งจะพิมพ์ข้อความภาษาจีนเป็นคำขอขมากรรม และอาลัยबारมีของข้าพเจ้า (พระรัตนตรัย) และบุญกุศลต่าง ๆ ที่ผู้ตายทำมา ให้ดวงวิญญาณไปสู่แดนสุขาวดี เมื่อมีผู้เสียชีวิต เตียบทั้งชุดจะนำมาใช้ โดยผ้าเช็ดหน้าและพัดให้ใส่ไว้ในมือ ตู้ปิดไว้บริเวณหน้าอก ส่วนเตียบบู้งให้เขียนชื่อ-นามสกุล วันเดือนปีเกิด วันเดือนปีที่เสียชีวิต ที่อยู่ปัจจุบัน (อ้างอิงตามบรรพบุรุษ) และที่อยู่ปัจจุบันเพิ่มเข้าไป ใส่ไว้ในซองตามเดิมแล้วให้ถูกจุดรูป (3 ดอก) แจกกับพระพุทธรูปหรือเทพเจ้าที่กราบในที่ตั้งกลางแจ้ง ก่อนที่จะเผาไปกับหีบห่อ 3 แผ่น (หีบห่อ-กระดาษเงินกระดาษทองชนิดหนึ่ง) (เสียวจิ๋ว, 2553, หน้า 34-35)

3. ขั้นตอนการจัดพิธีกรรมศพ

3.1 เพิ่งตาย

ในปัจจุบันเมื่อผู้คนเจ็บไข้ได้ป่วยไม่ว่าจะเป็นด้วยโรคชรา การเจ็บป่วยด้วยโรคนานาชนิดหรือประสบอุบัติเหตุ โดยส่วนใหญ่มักจะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ดังนั้นการตายในปัจจุบันส่วนมากคนป่วยมักจะไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาล เพราะพัฒนาการทางการแพทย์มีความเจริญก้าวหน้าและได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการรักษาพยาบาลของผู้คนในยุคปัจจุบัน เมื่อมี

การเจ็บไข้ได้ป่วยไม่สบายก็ต้องนำตัวไปรักษาในโรงพยาบาล มีเป็นส่วนน้อยที่แพทย์จะให้น่ากลับไปรักษาอาการที่บ้าน เมื่อถึงเวลาสิ้นชีวิตลงลูกหลานจึงจะนำศพกลับไปทำพิธีที่บ้านหรือที่วัด โดยส่วนมากจะเป็นเช่นนั้น แต่ก็บางกรณีเหมือนกัน โดยเฉพาะคนที่มียาอายุมาก ๆ มักจะไม่อยากไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“ตอนนี้แม่อายุ 70 ปีแล้ว แม่ก็จะพูดเสมอว่าถ้าแม่เป็นอะไรอย่าพาแม่ไปโรงพยาบาล ถ้าจะตายก็ขอให้ตายอยู่ที่บ้าน งานศพของแม่ก็ให้จัดแบบพิธีกรรมจีนและให้ฝังไว้กับพ่อ”

(สมิตร เจนจิรวัดนา, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2556)

3.2 การแต่งตัวให้คนตาย

เสื้อผ้าที่จะใส่ให้ผู้ตาย ลูกหลานต้องช่วยกันดูแล้วว่าชุดไหนให้ใส่ติดตัว ชุดไหนจะใส่ลงไปในโลง โดยมีธรรมเนียมว่า ห้ามไม่ให้ผู้ตายมีกระเป๋าติดตัวไป เพราะถือว่ากระเป๋าเป็นที่ใส่ทรัพย์สินสูงการเป็นแหล่งรวมของความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งต้องทิ้งไว้ให้ลูกหลาน ถ้าผู้ตายเอากระเป๋าติดตัวไป ลูกหลานก็จะไม่มีความเจริญ ดังนั้นจึงต้องมีการสำรวจเสื้อผ้าทุกชิ้น เมื่อเจอกระเป๋าที่ต้องจัดการเย็บปิดปากกระเป๋าให้สนิท และเสื้อผ้าที่จะใส่ไปกับตัวผู้ตายจะกี่ชุดก็ได้ แต่เมื่อนับรวมกันแล้วจะต้องเป็นเลขคู่ โดยมีชุดขาวที่ต้องใส่ตามธรรมเนียมเป็นเสื้อขาว กางเกงขาว (จิตราก่อนนันทเกียรติ, 2549, หน้า 111-112) ตามธรรมเนียมจีนถ้าเป็นผู้หญิงนิยมใส่ชุดท่อนบน (เสื้อ) 4 ตัว ชุดท่อนล่างเป็นกางเกง 2 ตัว ขึ้นนอกสุดเป็นผ้าถุงหรือเป็นชุดกระโปรงแบบจีน รวมเป็น 7 ชิ้น ส่วนผู้ชายนิยมใส่ชุดท่อนบน (เสื้อ) 4 ตัว ชุดท่อนล่างเป็นกางเกง 2 ตัว รวมเป็น 6 ชิ้น (ผู้ชายเป็นผู้หญิงเป็นคู่) ขึ้นนอกสุดนิยมเป็นสืม่วงเข้มหรือเป็นชุดเต็มยศ บางคนถ้าถือศีลก็จะเตรียมชุดไว้ด้วยตัวเองเป็นชุดสีขาวล้วน และผู้หญิงเสียชีวิตจะต้องมีเตี๊ยม ผู้ชายไม่ต้องใช้

ในบางคนจะมีการเตรียมชุดสำหรับให้ตนเองไว้ล่วงหน้า โดยบอกกล่าวให้ลูกหลานทราบว่าได้ตนเองสิ้นชีวิตให้ใส่ชุดที่ตนได้เตรียมไว้ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ก่อนแม่ตายแม่ได้ไปซื้อชุดเตรียมไว้เป็นชุดแบบจีนแบบโบราณสีแดงซึ่งแพงพอสมควรไว้สำหรับใส่ตอนแก่เสียชีวิต ซึ่งคนจีนในสมัยก่อนหรือแม้กระทั่งแม่ของตนเองจะไม่ถือว่ามันเป็นลางร้ายแต่ประการใด และก่อนที่แม่จะเสียได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเอกชนและได้เสียชีวิตที่นั่น ผมจึงนำชุดสีขาวไปให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลช่วยเปลี่ยนให้ ส่วนชุดสีแดงที่แม่ซื้อเตรียมไว้พวกลูกหลานก็มาช่วยกันใส่เป็นชุดชั้นนอกให้ที่ศาลเจ้า เพราะตอนนั้นเราทำพิธีศพแม่ที่ศาลเจ้า”

(พิรวาส แซ่โล้ว, สัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน 2556)

แต่ก็มีหลายคนที่ไม่ได้มีการเตรียมชุดให้กับตัวเอง เมื่อเสียชีวิตลงไปลูกหลานก็จะเป็นผู้เลือกชุดให้ ซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ดังนี้

“ชุดที่เลือกใส่ให้เตี่ยคนได้เลือกชุดสุทที่เตี่ยชอบใส่เมื่อสมัยยังมีชีวิตอยู่ เพราะเตี่ยเป็นนักธุรกิจและจะชอบชุดสุทนี้เป็นพิเศษ จึงคิดว่าเตี่ยน่าจะพอใจ โดยนำไปมอบให้พยาบาลเป็นผู้เปลี่ยนชุดให้ เพราะเตี่ยไปเสียชีวิตที่โรงพยาบาล”

(วันเพ็ญ แซ่โล้ว, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2556)

จากการสัมภาษณ์ ส่วนมากจะไม่มีใครเตรียมชุดไว้สำหรับตนเอง ลูกหลานจะเป็นผู้เลือกเสื้อผ้าให้กับผู้ตายเอง โดยเลือกชุดที่คิดว่าผู้ตายชอบเป็นพิเศษ

3.3 พิธีอาบน้ำศพ

คนจีนและคนไทยมีธรรมเนียมที่เหมือนกันคือ การอาบน้ำศพให้คนตาย แต่พิธีกรรมของคนไทยและคนจีนแตกต่างกันคือ เมื่อมีบุคคลในครอบครัวเสียชีวิตบุตรต้องแจ้งให้สมาคมแซ่ทราบ สมาคมแซ่จะส่งเจ้าหน้าที่ของสมาคมมาช่วยจัดงานศพให้ ก่อนพิธีอาบน้ำศพบุตรหลานต้องจุดธูป 1 ดอก อธิษฐานบอกเทพยดาฟ้าดินว่าบิดาหรือมารดาเสียชีวิตแล้ว ขอให้ท่านมารับดวงวิญญาณ ให้ช่วยคุ้มครองในการไปสวรรค์ แล้วปักธูปที่กลางแจ้ง จากนั้นบุตรหลานจะมานั่งหน้าศพ จุดธูป 3 ดอก แล้วกราบตามธรรมเนียมจีน กราบบิดามารดาที่เสียชีวิตต้องกราบ 4 ครั้ง การกราบ 4 ครั้งนั้น หมายถึง บิดา-มารดา-บิดา-มารดา เจ้าหน้าที่จะนำธูปทั้งหมดของบุตรหลานใส่ถาดน้ำสีขาวและใบทับทิม ทำเป็นน้ำมันต์ให้บุตรหลานเช็ดหน้าเช็ดตัวผู้ตาย เพื่อให้บุตรหลานได้ปรนนิบัติผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย ประหนึ่งว่าได้อาบน้ำให้ท่าน ป้อนข้าวป้อนน้ำ ทำความสะอาดโรงศพ แล้วนำร่างของผู้ตายลงนอน เจ้าหน้าที่จะนำผ้าขนหนูสีขาวชุบน้ำมันต์บิดน้ำให้เรียบร้อยส่งให้บุตรเช็ดหน้าศพก่อน โดยลูบลง 3 ครั้ง แล้วเช็ดแขนเช็ดมือลูบลง 3 ครั้ง เพื่อปัดธุมนั้นให้สนิท จากนั้นเป็นการป้อนข้าวให้กับผู้เสียชีวิต โดยเจ้าหน้าที่จะนำชามใส่ข้าวสวย เต้าหู้แข็งสีขาวหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ให้บุตรใช้ตะเกียบคีบข้าวป้อนใส่ปากผู้เสียชีวิต ตามด้วยการคืบเต้าหู้ป้อน ในขณะที่ป้อนเจ้าหน้าที่จะบอกให้บุตรพูดว่า “ปาดิอัวตัว...อ้วจี้ปาเหลา” แปลว่า “พ่อเลี้ยงลูกจนเติบโตใหญ่...ลูกเลี้ยงพ่อจนแก่ชรา” หลังจากป้อนข้าวและน้ำเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะนำแก้วน้ำใส่ใบทับทิม ประหนึ่งว่าเป็นน้ำมันต์ เจ้าหน้าที่จะส่งใบทับทิมให้บุตร โดยให้ไว้ที่ริมฝีปากของผู้ตาย และให้พูดว่า “ปาดิฮิงกิมเจ เซ่งเซ่งคือไปสุดโจ้ว” แปลว่า “พ่อ จิบน้ำมันต์ใส ๆ ทำใจให้

สบาย แล้วไปไหว้พระพุทธ” คนจีนมีความเชื่อในเรื่องของการตายว่า เป็นการย้ายภพภูมิ โดยภพใหม่ที่ยากให้ผู้ตายได้ไปคือสวรรค์สุขาวดีขององค์พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระนามว่า พระอมิตาภพุทธเจ้า”

ในกรณีของการอาบน้ำศพและการแต่งตัวให้กับผู้ตาย เจ้าของร้านป้อเซียงหีบศพ และเป็นผู้ทำพิธีเกี่ยวกับงานศพได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“บางรายญาติก็ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ทำเอง เนื่องจากบางรายผู้ตายได้เสียชีวิตที่โรงพยาบาล หน้าที่นี้จึงตกเป็นของพยาบาลเพียงแต่ลูกหลานนำชุดที่ผู้ตายชอบ ไปให้พยาบาลเป็นผู้ใส่ให้กับศพ แล้วก็มอบเงินอ้งเปาให้เป็นค่าตอบแทน”

(สุวรรณ โรจน์สัตตรัตน์, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2556)

ภาพที่ 1 คนไทยเชื้อสายจีนเมื่อเสียชีวิตจะบรรจุศพไว้ในโลงจำปา

3.4 การทำพิธีเบิกลอศพ

โลงศพ

คนไทยเชื้อสายจีนเมื่อเสียชีวิตจะบรรจุศพไว้ในโลงจำปา ภาษาจีนเรียกว่า กั๋วบั๊ก แปลว่า โลงศพหรือโลงศพไม้ หรือเรียกว่า ตัวจู้ แปลว่า บ้านใหญ่ เป็นบ้านหลังใหม่ที่มีขนาดใหญ่พอดีตัวของผู้ตาย และนิยมใช้โลงจำปาสีดำ

โรงจำปามี 3 สี คือ สีดำ สีเปลือกมังคุดหรือแดง สีเชลแลก คนจีนแต่จิวในเมืองไทย ที่มาจากอำเภอในมณฑลกว๋างดั่ง 10 อำเภอ คือ เตี้ยเอี้ย เตี้ยอัน กักเอี้ย สุขไต้ เขียวเพ้ง ฮวงสูง เท่งฮั้ว โฝวเล้ง ตัวโปว และน้ออ นิยมใช้โรงจำปาสีดำ ยกเว้นบางบ้านที่มาจากอำเภอโฝวเล้ง นิยมใช้โรงสีแดง ถ้าเป็นพวกแคะตั้น ที่อยู่ในอำเภอฮวงสูงและตัวโปว สามารถพูดได้ทั้งจีนแคะและแต่จิวจะใช้โรงสีแดง ส่วนพวกแคะถัก จะพูดภาษาแคะอย่างเดียว หากคนแคะถักที่มีอายุมากเสียชีวิต ตัวโรงศพจะเป็นสีดำแต่ที่หัวโรงและท้ายโรงจะทาสีแดง คนไหหลำและคนกว๋างดั่งนิยมโรงศพสีเชลแลก

เจ้าหน้าที่ของสมาคมจะเป็นผู้แนะนำให้นุตรชายและบุตรสะใภ้ทำพิธีเช่นไหว้ โดยมีเครื่องเช่นโรงศพ ได้แก่ ขนมหั้ว กระดาษเงินกระดาษทอง และอ่วงแซจิว วางไว้ที่ปลายโรงศพ นุตรชายจุดธูปไหว้พร้อมประเคนของ ไหว้เสร็จเจ้าหน้าที่จะนำเสื้อของผู้ตายเช็ดฝาโรงไปมา เปรียบเสมือนว่าบุตรได้ทำความสะอาด ปัดกวาดเช็ดดูบ้านใหญ่ให้พ่อแม่ เจ้าหน้าที่จะพูดอวยพรว่า “เกียฮงฮวคัซ” แปลว่า “ขอให้บุตรหลาน โชคดี” จากนั้นเจ้าหน้าที่จะให้บุตรชายคนโตขึ้นประจำ ที่ศีรษะของผู้ตาย เอาสองมือประคองศีรษะของท่านไว้ บุตรชายที่เหลือยืนประจำด้านซ้ายและด้านขวา เอามือประคองยกแขนขาท่านไว้คนละข้าง ประคองว่าบุตรชายทั้งหมดได้ช่วยกันยกร่างคนตายเข้าบ้านใหญ่ด้วยมือของตัวเอง จากนั้นเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของสมาคมช่วยกันยกร่างของคนตายลงนอนในบ้านใหญ่ และในขั้นตอนนี้เจ้าของร้านป้อเซียงหีบศพ และเป็นผู้ทำพิธีเกี่ยวกับพิธีกรรมศพได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ภายในบ้านใหญ่ เจ้าหน้าที่จะปูเรียงกระดาษฟาง กระดาษเงินกระดาษทอง ขี้เลื่อย และใบชารองพื้นไว้รอ เพื่อเป็นการป้องกันกลิ่นกับพวกน้ำเหลืองของศพ ระหว่างที่บุตรหลานกำลังทำพิธีอยู่ เจ้าหน้าที่จะป็นกระดาษฟางอัดเป็นก้อนกลม ๆ ประมาณฝ่ามือใหญ่ เมื่อนำร่างคนตายลงนอนในบ้านใหญ่ เจ้าหน้าที่จะอัดกระดาษฟางเข้าที่ช่องว่างระหว่างตัวของผู้ตายเพื่อให้ผู้ตายนอนให้ดีและให้ตรง อีกอย่างเป็นการล่อศพไว้ไม่ให้ขยับเขยื้อน คนจีนที่ถือเคร่งครัดจะเชิญผู้ใหญ่ที่นับถือมาดูเป็นพยานว่า ผู้ตายนอนอย่างเที่ยงตรงและตรงกึ่งกลางโรงจริง ๆ บางงานนอกจากจะเชิญผู้ใหญ่ที่นับถือมาดูเป็นพยานแล้วยังต้องเรียกลูกทุกคนให้มาดูเพื่อจะได้รับรู้กันว่าศพผู้ตายได้ถูกจัดวางไว้ตรงกลางโรงจริง ๆ เมื่อไม่มีผู้ใดคัดค้านจึงดำเนินการในขั้นตอนต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการใส่เครื่องกระดาษ หรือของใช้ส่วนตัวบางอย่างของผู้ตายลงไปในโรงด้วย”

(สุวรรณ โรจน์สัตตรัตน์, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2556)

ภาพที่ 2 เจ้าหน้าที่นำร่างผู้ตายนอนในโลงจะอัดด้วยกระดาษฟางพร้อมด้วยเครื่องกระดาษ

ธรรมเนียมการปฏิบัติขั้นตอนนี้เรียกว่า “จู๋ยเอ้า” การวางศพให้นอนกลางโลง มีคำกล่าวในภาษาจีนว่า “เจี้ยนัง เต๊ะเย เจี้ยนเจี้ยน ม่อ เจี้ยนบูย” แปลว่า “คนตรงต้องเที่ยงตรง ห้ามล่าเอียง” ถ้าผู้ตายนอนเอียงไปทางซ้าย บุตรคนที่ 1, 4, 7 จะได้โชคจากพ่อที่จากไป ถ้าผู้ตายนอนเอียงไปทางด้านหน้า บุตรคนที่ 2, 5, 8 จะได้โชคจากพ่อที่จากไป ถ้าผู้ตายนอนเอียงไปทางขวา บุตรคนที่ 3, 6, 9 จะได้โชคจากพ่อที่จากไป ถ้ามีคนตายสองคนภายในปีเดียวกัน คนจีนจะถือมาก ต้องแก้เคล็ดเพื่อไม่ให้มีคนที่สามตาย โดยการเอา “เหล้านัง” (ตุ๊กตาห่าน) ใส่ลงไปในโลงของผู้ตายเปรียบประหนึ่งว่าผู้ตายได้เอาบุคคลที่สามไปด้วยแล้ว

3.5 การเคลื่อนศพไปวัด

เมื่อรถออกแล้วเจ้าหน้าที่จะบอกว่า “ลุยเชียว” แปลว่า “ออกรถแล้ว” บุตรหลานต้องพุดตาม เมื่อถึงตอนข้ามสะพานก็บอกว่า “ก๊วยเกี้ยว” แปลว่า “ข้ามสะพาน” ทุกครั้งที่ข้ามสะพานเจ้าหน้าที่จะจุดธูป เผากระดาษเงินกระดาษทอง และโยนเศษสตางค์ลงไป เป็นการทำพิธีขออนุญาตและซื้อทางต่อเจ้าที่เจ้าทาง เมื่อถึงวัดและจอดรถแล้ว เจ้าหน้าที่จะบอกว่า “เก๋าเหลียว” แปลว่า “ถึงแล้ว” บุตรหลานพุดตาม เมื่อขบวนศพเคลื่อนถึงวัด จะยกบ้านใหญ่ลงมาตั้งที่ศาลา วัดโดยหันหัวโลงไปทางทิศตะวันตก วางรูปด้านหน้าข้างโลงศพ กระดาษรูปอยู่หน้าโลงศพ วางตะเกียบไว้ปลายโลง จากนั้นทำพิธีไหว้เทพยดาฟ้าดินที่กลางแจ้งหน้าศาลา โดยใช้ของไหว้ประกอบด้วย ถั่วตัด ข้าวพอง รวม 5 อย่าง เรียกว่า จับกิมทิม ส้ม 4 ผล ขนมอีตี่ขาว 5 ถ้วย เหล้า 5 ถ้วย น้ำชา 5 ที่ เทียนแดง 1 คู่ บุตรหลานจุดธูปไหว้เทพยดาฟ้าดิน บุตรชายคนโตประเคนของไหว้

แล้วเผากระคายเงินกระคายทอง จากนั้นบุตรทุกคนเข้าไปไหว้บุพการีที่หน้าโถงด้วยรูปคนละดอก
ต่อจากนั้นเป็นพิธีตอกตะปูโลง ต้องดูฤกษ์ยามที่เหมาะสม และให้เชิญผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงและผู้ที่มี
มีบุตรหลานมาก ๆ ให้เกียรติในการตอกตะปูโลง พิธีเริ่มโดยผู้ใหญ่ต้องไหว้เทพดาฟ้าดิน ขบวน
บุตรหลานนั่งเรียงแถวที่สองข้างใต้ะโห้ว บุตรหลานชายนั่งแถวหนึ่ง บุตรหลานหญิงนั่งแถวหนึ่ง
ฝ่ายชายอยู่ซ้าย ฝ่ายหญิงอยู่ขวา เรียงตามศักดิ์ลูกใน (ลูกชายและลูกสะใภ้ที่แต่งงานแล้วมาไว้แซ่
ของฝ่ายชาย) ลูกนอก (ลูกสาวที่แต่งงานและใช้สกุลฝ่ายชาย ลูกเขยถือเป็นลูกนอก) แล้วเรียงตาม
อาวุโส

ประธานในพิธีการระฟ้าดิน และต้องการระฆังเคาะชั่วชุดใหญ่ เคาะชั่ว คือ การคุกเข่า
เอามือจับหัวเข่าหรือตะพึดแล้วก้มศีรษะค้ำนับ 3 ครั้ง แล้วลุกขึ้นยืนค้ำนับ เรียกว่า “เซง”
การการระฟ้าดินในงานศพ ถ้าผู้การระมีอายุร่นราวคราวเดียวกับผู้ตายจะ เซง 3 ค้ำนับ คือยืนก้ม
ศีรษะ 3 ครั้ง เรียกว่า ชัมเซง หากผู้การระอ่อนอาวุโสกว่า ต้องคุกเข่าค้ำนับ 3 ชุดใหญ่ คือ ชัมเคาะชั่ว
หากผู้ตายและผู้ตอกตะปูโลงศพอายุร่นราวคราวเดียวกัน นิยมยืนค้ำนับ 3 ครั้ง หรือ 3 เซง เป็น
การให้เกียรติผู้ตาย จากนั้นเป็นพิธีมอบขวานมงคลที่ใช้ตอกตะปูโลง ขวานมงคลคือขวานธรรมดา
เอากระดากสีแดงพันด้ามขวาน การมอบขวานมงคลทำที่หน้าโถงใต้ะโห้วเทพดาฟ้าดิน ขบวนบุตร
หลานนั่งเรียงสองฟาก ชายฟากหนึ่ง หญิงฟากหนึ่ง บุตรชายคนโตจะเป็นผู้ประคองถาดใส่ขวานให้
ผู้ใหญ่หยิบ รับขวานเสร็จก็กลับเข้าไปในศาลาที่หน้าโถง ขบวนบุตรหลานกลับมาเรียงหน้าศพ
นับการคุกเข่า ๆ ออก ๆ ได้สี่รอบพอดี เจ้าหน้าที่จะเอ่ยกลอนอวยพรเป็นภาษาจีน เรียกว่า “จื้อซู่กู่”
การตอกตะปูโลงศพ 6 ตัว การเอ่ยกลอนวรรคหนึ่ง คือ การอวยพรให้บุตรหลาน ตะปูแต่ละตัวก็
ตอกตะปูหรือสลักครั้งหนึ่ง ใช้สันขวานตอกเบา ๆ ที่สลักโลงศพ โดยเอ่ยดังนี้

อีกเต็ง... หอยิกอีกซี้ไถ้อั้งเต็ง แปลว่า ตะปูตัวที่ 1 วันดีเวลาดีที่สุดมาตอกตะปูมงคล
ยี้เต็ง... อิมที่จื้อฮวงไซฮึง แปลว่า ตะปูตัวที่ 2 เทพทูตมารับวิญญาณสู่สรวงสวรรค์
ซัมเต็ง... อิมจื้อเอียะซุงไซเต็งกู่ แปลว่า ตะปูตัวที่ 3 คู่ครองลูกหลานให้โชคดี มีสุข
ร่ำรวย

สี่เต็ง... ค้อด้อฮวดไซเอี้ยมึงเท้ง แปลว่า ตะปูตัวที่ 4 ทุกวันล้วนโชคค้ำนำตระกูลมี
ชื่อเสียง

โหวงเต็ง... โหวงฮกลิมมึงซี้เซียงเต็ง แปลว่า ตะปูตัวที่ 5 บุญห้าประการมาหาให้
เจริญรุ่งเรือง

ลักเต็ง... เซียงเมียบู่กู่ยี้เฮฮกเฮง แปลว่า ตะปูตัวที่ 6 อายุยืน ร่ำรวยด้วยสารพัดสุข
และ โชค (จิตรว ก่อมนันทเกียรติ, 2542, หน้า 99)

และในขั้นตอนนี้เจ้าของร้านป้อเชียงหีบศพ และเป็นผู้ทำพิธีเกี่ยวกับงานศพได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ประธานในพิธีใช้ส้นขวานตอกตะปูตามกลอนลงแรงเบาๆ ตรงจุดที่เจ้าหน้าที่เอาระคายเงินกระคายทองมารองรับส้นขวานจนครบ 6 ตัว เมื่อพิธีการตอกตะปูโลงศพเสร็จจากนั้นเป็นการมอบเสื้อผ้าไว้ทุกข์ให้บุตรหลาน ในการจัดงานศพแบบจีน ขณะที่แขกคารวะศพ ลูกหลานของผู้ตายจะนั่ง 2 ฝั่ง ลูกชายจะนั่งอยู่ด้านซ้ายและลูกสาวจะนั่งอยู่ด้านขวาของประรำหน้าศพ โดยเรียงตามศักดิ์ลูกในลูกนอกเฉพาะในฝั่งของผู้หญิงลูกสะใภ้จะนั่งอยู่หัวแถว เพราะถือว่าลูกสะใภ้เป็นลูกใน และลูกสาวที่แต่งงานออกไปเป็นลูกนอก หลังจากนั้นจึงต่อด้วยขบวนหลาน ๆ ตามลำดับ เพื่อก้มศีรษะขอบคุณแขกที่มาร่วมงาน”

(สุวรรณ โรจน์สัตตรัตน์, สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2556)

3.6 การแต่งกายไว้ทุกข์

การแต่งกายไว้ทุกข์ของคนไทยเชื้อสายจีน เจ้าภาพหรือญาติของผู้ตายจะแต่งกายด้วยชุดผ้าดิบและสวมทับด้วยผ้ากระสอบ ถ้าเป็นธรรมเนียมดั้งเดิม การไว้ทุกข์ระหว่างจัดงานศพจะห้ามเจ้าภาพสระผม ตัดเล็บ และใส่เครื่องประดับใด ๆ ทั้งสิ้น

เครื่องแต่งกายของลูกหลานในงานศพ

โดยการแต่งกายของผู้ที่มีความสัมพันธ์กับผู้เสียชีวิต โดยด้านในสุดจะใส่ชุดที่ตัดเย็บจากผ้าดิบ ส่วนด้านนอกจะใส่ชุดที่ตัดเย็บจากผ้าปอ หรือผ้ากระสอบ เรียกว่า หมั้วฆ่า โดยจะมีสีหรือเครื่องหมายแสดงความเกี่ยวข้องกับผู้ตาย ดังนี้

ลูกชาย

ลูกชายของผู้ตายทั้งหมด และรวมหลานชายคนแรกที่เกิดจากลูกชายคนโต (ถือว่าเป็นลูกคนสุดท้ายของผู้ตาย) ใส่ชุดผ้าดิบด้านใน ชุดกระสอบประกอบด้วย เสื้อ หมวกทรงสูง ถ้าลูกชายคนโตแต่งงานแล้วจะมีผ้าสีกุหลาบเล็กสีขาว ส่วนคนที่ยังไม่แต่งงานจะเป็นสีแดงดิ้นที่หมวก เชือกคาดเอวที่มีถุงผ้าเล็ก ๆ ห้อยไว้ ไม้ไผ่ (เสียบไว้ที่เอว)

ภาพที่ 3 การแต่งกายไว้ทุกข์ของลูกหลานในพิธีกรรมศพ

ลูกสาวที่แต่งงานแล้วและลูกสะใภ้

ใส่ชุดผ้าดิบด้านใน ชุดกระสอบประกอบด้วย เสื้อ กระโปรง หมวกสามเหลี่ยมยาวถึง หลัง จะมีผ้าสีเหลืองสีกาเล็กติดที่หมวก เชือกคาดเอวที่มีถุงผ้าเล็ก ๆ ห้อยไว้ (กรณีของคนที่ตั้งครรภ์จะ ไม่มีเชือกคาดเอวคาดไว้ แต่ให้ผูกถุงผ้าเล็ก ๆ ไว้ที่ด้านขวาของชุดกระสอบบริเวณเอว)

ลูกสาวที่ยังไม่แต่งงาน

ใส่ชุดผ้าดิบด้านใน ชุดกระสอบประกอบด้วย เสื้อ หมวกสามเหลี่ยม จะมีผ้าสีเหลืองสีกาเล็กติดที่หมวก เชือกคาดเอวที่มีถุงเล็ก ๆ ห้อยไว้

ลูกเขย

ใส่ชุดเสื้อผ้าสีขาว ผ้าฝ้ายขาวสีขาวสำหรับพันรอบเอว และเหน็บชายผ้าทั้งสองข้างไว้ ข้างเอว หมวกเหมือนลูกชายแต่เป็นสีขาว

หลาน

ใส่ชุดเสื้อผ้าสีขาว หมวกผ้าสามเหลี่ยม กรณีที่เป็นหลานใน (ลูกของลูกชาย) หมวกจะเป็นสีขาว กรณีที่เป็นหลานนอก (ลูกของลูกสาว) หมวกจะเป็นสีน้ำเงิน ถ้าหลานคนใดยังไม่แต่งงานจะมีผ้าสีเหลืองสีกาเล็ก ๆ ติดอยู่ ส่วนหลานคนใดแต่งงานแล้วจะเป็นผ้าสีเหลืองสีกา

เหลน

ใส่ชุดเสื้อผ้าสีขาว หมวกผ้าสามเหลี่ยม ลูกของหลานในชายสวมหมวกผ้าสามเหลี่ยม สีเขียว (หากแต่งงานแล้วจะมีผ้าสีแดงฝ้ายเล็ก ๆ ติดอยู่บนหมวก) ลูกของหลานนอกชายสวมหมวก ผ้าสามเหลี่ยมสีเหลือง

หลังจากบุตรหลานทำพิธีขอบคุณ “ไถ่แก้ว” ผู้ใหญ่ที่ให้เกียรติมาดอกระบุโลงศพ ด้วยการตั้งแถวสองฟากก้มกราบขอบคุณ บุตรชายคนโตจะมอบส้ม 4 ผลเป็นของขวัญ ประทานในพิธีรับประทานขนมอีหรือนมหวานเพื่อเป็นสิริมงคล

บุตรที่ใส่ชุดกระสอบแล้วต้องไหว้เทพยดาฟ้าดินที่โต๊ะด้านนอกอีกครั้ง แล้วจุดธูปไหว้หน้าศพบุตรสาวที่ออกเรือนไปแล้วต้องไหว้กระดาษาเงินกระดาษาทองขนาดใหญ่ที่เรียกว่า “ตัวป้อ” สำหรับใช้ในงานศพญาติผู้ใหญ่โดยเฉพาะ

เมื่อตั้งโลงศพแล้วต้องเอาเสื้อของคนตาย 1 ตัวพาดที่เก้าอี้ด้านหัวโลงศพ ผ้าเช็ดหน้า 1 ผืน กระดาษาบางขาวใส่น้ำไว้ข้างศพ ใน 7 วันต้องยกข้าว 1 ชาม กับข้าว 1 อย่างไว้หน้ารูปศพ แล้วเคาะโลง 3 ครั้งพร้อมกล่าวว่า พ่อมากินข้าว ผลไม้บนโต๊ะหน้าศพต้องเปลี่ยนทุกวัน

3.7 การสวดพระอภิธรรมศพ

เป็นการทำศพตามประเพณีไทย คนไทยเชื้อสายจีนก็ปฏิบัติด้วยเช่นกัน โดยบุตรหลานจะจัดพิธีทางศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย มีการนิมนต์พระภิกษุ 4 รูป สวดอภิธรรมศพในเวลากลางคืนเช่นเดียวกับพิธีกรรมของคนไทย และมีการบอกกล่าวให้ผู้ตายรับรู้ เมื่อสวดพระอภิธรรมจบสุดท้าย เจ้าภาพจะถวายไทยธรรม แล้วชักด้วยสายสัญญาณ พระอนุโมทนาแล้วจึงถึงขั้นตอนของการกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ตาย

3.8 การประกอบพิธีงเด็ก

อันดับแรกต้องเตรียมสถานที่สำหรับประกอบพิธีงเด็ก โดยสมมุติเป็นมณฑลเสมา พุทธจักร มีโต๊ะประดิษฐานรูปพระศากยมุนีพุทธเจ้า พระอมิตาภพุทธเจ้า รูปพระโพธิสัตว์ภาคต่าง ๆ พร้อมเครื่องสักการบูชา มีพระภิกษุอย่างน้อย 3 รูปเป็นผู้ทำพิธี โดยมีลำดับขั้นดังนี้

อันดับที่ 1 พิธีอัญเชิญสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เสกปริมนชลให้สะอาดบริสุทธิ์โดยพรมน้ำ

พระพุทธมนต์ เสร็จแล้วทำพิธีชุมนุมเทวดา อัญเชิญพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์และเทพทั้ง 10 ทิศมาประทับรับการบูชา

อันดับที่ 2 อัญเชิญดวงวิญญาณของผู้ตายมายังโรงพิธี

พระสงฆ์สวดมนต์ของบารมีพระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ส่งพระวิสุทธิรัศมีไปทั่วปรโลก ขอนำดวงวิญญาณของผู้ตายมายังมณฑลพิธี (จัดทำรูปกระดาษา เขียนชื่อสกุลของผู้ตาย พร้อมวันเดือนปีเกิดและวันตาย)

อันดับที่ 3 อาบน้ำดวงวิญญาณ

พระสงฆ์สวดมนต์ นำดวงวิญญาณของผู้ตายมาชำระด้วยน้ำพระพุทธมนต์ ทั้งกาย วาจา และใจเพื่อให้ดวงวิญญาณมีความสะอาดบริสุทธิ์

อันดับที่ 4 พิธีข้ามสะพาน

พระสงฆ์สวดมนต์นำดวงวิญญาณของผู้ตายข้ามสะพาน ที่เรียกว่า “สะพานโอมสงสาร” ไปมอบเงินทองให้กับนายพระคลัง เพื่อชำระหนี้สินต่าง ๆ ทั้งในชาตินี้และชาติก่อน ๆ ให้เสร็จสิ้นไปเพื่อที่วิญญาณของผู้ตายจะได้สะอาดบริสุทธิ์ปราศจากพันธะใด ๆ เป็นวิญญาณที่ไม่มี ความห่วงใย มีการโปรยสวดคล้องในงานห้วยท้ายสะพาน เป็นการโปรยทานแก้สั่วที่ตกทุกข์ได้ยาก และเพื่อเป็นการให้ระลึกว่าเมื่อตายแล้วจะต้องสละทรัพย์สินสมบัติทั้งปวง ไม่สามารถนำติดตัวไป ได้ เป็นการให้ระลึกถึงพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

ภาพที่ 4 ขบวนของลูกหลานข้ามสะพานในพิธีฝังเด็ก

พิธีกรรมข้ามสะพานของลูกหลานคือ การที่พระพาดวงวิญญาณมาส่งยังเขตแดนสวรรค์ โดยมีลูกหลานกตัญญูตามมาส่งด้วยนั่นเอง ส่งเสร็จก็ข้ามกลับ โดยทุกครั้งที่ข้ามสะพานลูกหลานทุกคนต้องโยนสวดคล้องในอ่างน้ำ ประหนึ่งเป็นการซื้อทางให้แก่ผู้ตายและตนเอง แต่จะมีข้อสำคัญที่ว่า ถ้าลูกหลานผู้หนึ่งคนใดมีประจำเดือนจะไม่ให้ข้ามสะพาน ก่อนเริ่มพิธีลูกชายคนโตจะต้องไปไหว้บูชาสะพาน ไหว้รูป 2 ดอก ขนมน และกระดาษาเงินกระดาษาทอง พิธีเริ่มจากการสวดมนต์ของพระที่ประจำหน้าศพ สวดจนได้จังหวะของบทตอน พระทั้งหมดก็จะเดินขบวน โดยพระรูปที่สองจะเป็นผู้ถือ โคมวิญญาณ ต่อจากแถวพระคือขบวนลูกหลาน โดยจะไล่ตามศักดิ์และอาวุโส ลูกในที่นี่คือลูกชายนำหน้า ลูกชายคนโตคือหัวขบวน ตามด้วยลูกชายคนต่อ ๆ มา ถ้าลูกชายคนโตมีลูกชาย

ตามศักดิ์แล้วลูกชายคนโตของลูกชายคนโตเท่านั้นที่จะมาต่อท้ายเป็นลูกชายคนเล็ก แล้วจึงตามด้วยลูกสะใภ้ ตามด้วยลูกสาว ลูกเขย แล้วตามด้วยชั้นหลาน

การข้ามสะพานจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือช่วงข้ามไปและช่วงข้ามกลับ ช่วงแรกจะเป็นการพาดวงวิญญาณข้ามไปส่งแดนสวรรค์ เมื่อข้ามไปถึงพระจะหยุดขบวน พระจะวางโคมวิญญาณลงกับที่ เหล่าพระทั้งหมดล้วนก้มกราบพระพุทธ มีการจุดธูป 3 ดอก ให้ลูกชายคนโตไหว้เพื่อเป็นการไหว้พระพุทธแทนตัวผู้ตาย แล้วปักธูปลงในกระถางธูปของผู้ตายเอง จากนั้นขบวนพระก็จะพาขบวนลูกหลานข้ามกลับมายังโลกมนุษย์ โดยจะไม่ถือโคมวิญญาณกลับมาด้วย และหากกลับจะต้องข้ามสะพานสวนทางกับเขาไป ข้ามไปก็รอบก็ต้องข้ามกลับจำนวนรอบเท่าเดิม เมื่อถึงโลกมนุษย์ขบวนพระก็หยุด ลูกชายคนโตจะนำกระถางธูปไปวางไว้ที่ปะรำหน้าศพ เจ้าหน้าที่จะนำหีบเสื้อผ้าของผู้ตายมาวาง โดยมีโคมวิญญาณวางซ้อนบนหีบเสื้อผ้าอีกที จากนั้นลูกหลานนั่งฟังพระสวดต่อ จนจบหนังสือมนต์เล่มสุดท้าย ซึ่งทุกครั้งที่มีการสวดมนต์จบเล่ม พระจะต้องนำหนังสือมนต์นี้มา ให้ลูกชายเปิดดูแล้วยกสวดมนต์นั้นขึ้นจบถวาย เล่มสุดท้ายก็เช่นกัน เสร็จพิธี ลูกหลานจะกราบหน้าศพ 4 ครั้ง แล้วเหยียบหีบเสื้อผ้ากับโคมวิญญาณเพื่อนำไปเผา เช่นเดียวกับบรรดาของของเด็กอื่น ๆ ทั้งหมด ลูกหลานต้องช่วยกันเหยียบ โดยมีหลักการว่าคนอื่นอาจช่วยยกของได้ แต่ลูกหลานเท่านั้นที่ต้องเป็นผู้เหยียบของของเด็กทั้งหลาย และต้องเหยียบทุกชิ้นไม่ขาดตกสิ่งใด

อันดับที่ 5 พิธีเปิดประตูนรก

โดยนำทรายทำเป็นรูปเมือง มีกำแพงล้อมรอบ มีประตูใหญ่ 4 ด้านแทนนรก พระสงฆ์สวดมนต์ เมื่อถึงประตูนรกใช้คทาจุดธูปปักกับดินทุก ๆ ประตู ประตูก็จะเปิดออก พระสงฆ์สวดมนต์ อาศัยคุณพระศรีรัตนตรัยเปิดประตูนรกทั้ง 18 ขุม เพื่อโปรดสัตว์ที่ตกทุกข์ได้ยากให้มีโอกาสบรรเทาทุกข์เมื่อได้ยินเสียงระฆังและเสียงสวดมนต์จากพิธีนี้

อันดับที่ 6 พิธีโปรยดอกไม้

ในพิธีนี้จะจัดดอกไม้ต่าง ๆ หลากสีใส่พานถวายพระสงฆ์ พระสงฆ์จะโปรยดอกไม้ไปรอบด้านในเวลาทำพิธีสวดมนต์ เพื่อให้ดวงวิญญาณของผู้ตายน้อยถวายเป็นสุขเจ้าทั้ง 10 ทิศ เพื่อสักการะพระรัตนตรัยในการมาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ พิธีนี้ กุศลแห่งการถวายดอกไม้นี้ วิญญาณของผู้ตายจะได้รับพรจากเทพเจ้าทั้งหลายเพื่อเป็นสิริมงคล และได้านิสงส์เพิ่มขึ้นด้วย

อันดับที่ 7 พิธีประกาศพรหมโลก เทวโลก และยมโลก

โดยนำธูปขาว 2 อัน แขนงไฉ้ 2 ด้านของโรงพิธี ธงคันที่ 1 ประกาศอัญเชิญพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ และเทพเจ้าทั้ง 10 ทิศ มาประทับเป็นพยาน ธงคันที่ 2 ประกาศแด่บรรดาทูต ปิศาจ เปรต อสุรกายใหญ่น้อยทั่วทั้ง 10 ทิศ ให้มารับส่วนบุญและไทยทาน พระสงฆ์สวดมนต์ อัญเชิญเทพเจ้าทั่วพรหมโลก และเทวโลกทั้ง 10 ทิศ มาสดับฟังพระพุทธรบถกับบอกประกาศ

แก่ภูต ปีสาง เปรด และอสุรกายทั่วยมโลกให้ตั้งสติฟังพระอภิธรรม มีสัญญาณเคาะระฆังตาม พระพุทธรูปเป็นระยะ ๆ

อันดับที่ 8 พริตลอกะทง

มีการทำกระทงปักธูปเทียนดอกไม้จุดลอยในแม่น้ำลำคลอง ในพิธีนี้พระสงฆ์สวด มนต์อัญเชิญพญานาค เทพเจ้าต่าง ๆ ในบาดาลพิภพให้มาสดับฟังพระพุทธรูป และบอกกล่าว แก่พวกภูตปิศาจต่าง ๆ ในสาครให้ตั้งสติฟังสวดอภิธรรม พริตลอกะทงนี้เป็นพิธีที่ดวงวิญญาณ ของผู้ตายได้แก่ภูตผีสางในท้องน้ำ และยังได้ส่งเครื่องสักการบูชาในน้อมกราบ นมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ณ บาดาลพิภพ และพระพุทธรูป ณ แม่น้ำนัมทาในประเทศอินเดีย เป็นการเพิ่มบุญกุศลแก่วิญญาณของผู้ตายอีกประการหนึ่ง

อันดับที่ 9 พิธีเวียนเทียนสวดพระพุทธรูป

พระสงฆ์จะเริ่มสวดพระธรรมคาถาเป็นจบ ๆ และตีหรือสั่นระฆังเป็นระยะ ๆ จุด เทียนเดินเวียนเทียน 3 รอบ แล้วสวดมนต์เป็นจบ ๆ เรื่อยไปจนจบ

อันดับที่ 10 พิธีถวายสังฆภัตตาหารแด่พระสงฆ์

โดยนิมนต์พระสงฆ์มารับถวายสังฆภัตตาหาร และสวดมนต์แก่ภูตผีสางให้แก่ดวงวิญญาณ ของผู้ตาย

อันดับที่ 11 พิธีทิ้งกระจาด

มีการนำเสื้อผ้าของใช้ของผู้ตายมาแจกจ่ายเป็นทานให้แก่คนยากจน ถือเป็นการจำเริญ เมตตาธรรมแก่ดวงวิญญาณ พระสงฆ์สวดโมทนาแก่ภูตผีสางให้แก่ดวงวิญญาณผู้ตาย ในพิธีนี้จะ สวดมนต์ยาวที่สุด พระภิกษุที่เป็นประธานจะสวมหมวกนั่งอยู่บนธรรมาสน์สูงกว่าพระภิกษุรูป อื่น ๆ มีพระภิกษุรองประธาน 2 รูปนั่งซ้ายขวา นอกนั้นนั่งเรียงเป็นสองแถวซ้ายขวา พระภิกษุ ผู้เป็นประธานสวดมนต์เป็นระยะ ๆ สาดข้าวทิพย์และน้ำทิพย์ โปรดสัตว์นรกทั้ง 18 ชุม และทาง มหายานถือว่ามนต์ที่สวดในพิธีนี้วิญญาณของผู้ตายจะได้รับกุศลอย่างใหญ่หลวง เป็นทานแก่สัตว์ ที่ตกทุกข์ได้ยากในนรกเวณีทุกหมู่ให้ได้รับความร่มเย็นทั่วถึงกัน

อันดับที่ 12 พิธีอัญเชิญสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับ

พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูป และอัญเชิญสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับสู่ พระรัตนวิมาน พร้อมทั้งอัญเชิญพระโพธิสัตว์ และทวยเทพทั้ง 10 ทิศ เสด็จกลับสู่มณฑลเข็ญนิเวศน์

อันดับที่ 13 พิธีส่งวิญญาณกลับ

พิธีนี้เป็นพิธีสุดท้าย พระสงฆ์เจริญพระพุทธรูปขออำนาจบารมีแห่งพระรัตนตรัย อำนาจอานิสงส์อันเกิดจากพิธีดังกล่าวในครั้งนี้ให้แก่ดวงวิญญาณของผู้ตายรับไปสถิตสถาน ณ สุคติ ภูมิและเจริญพระพุทธรูปถวายพรให้แก่เจ้าภาพให้ได้รับความเจริญสุขจิตสุขกายตลอดทั่วถึงกัน

พระสงฆ์สาวกมนต์ส่งวิญญาณผู้ตายกลับ และเผาเครื่องกระดาศให้ผู้ตายไปใช้ใน
ยมโลก (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, ม.ป.ป., หน้า 1-5) ความเชื่อนี้สอดคล้องกับทศมภาน์ดังนี้

“เครื่องกระดาศ เช่น บ้านเรือน เครื่องนอน เสื้อผ้า หีบเสื้อผ้า รอยนงค์ คนรับใช้ โทรทัศน์
และหีบใส่เงินทอง เป็นต้น เพื่อให้ผู้ตายนำไปใช้หนี้สินที่ติดค้างอยู่ในเมืองมนุษย์ หากมีการทวง
หนี้สินในเมืองผีหรือไมก็เพื่อติดสินบนสัตว์ในจำพวก 12 นักษัตรเพื่อไม่ให้ขี้ตน เพราะเชื่อว่าผู้ตาย
เกิดในนักษัตรใด เมื่อตายไปจะถูกสัตว์ชนิดนั้นขี้ในเมืองผีเครื่องกระดาศที่เผาไปให้ผู้ตายทุกชิ้น
ลูกหลานจะต้องเขียนชื่อของผู้ตายติดไว้ทุกชิ้นเพื่อป้องกันไม่ให้ดวงวิญญาณดวงอื่นมาแย่งเอาไป
คนรับใช้ก็ต้องเขียนชื่อไปในทางที่มีความหมายดีใช้งานง่าย

(บุญช่วย กุลเสถียร, สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2556)

3.9 การเคลื่อนศพไปสู่สถาน

เมื่อถึงเวลาเคลื่อนศพผู้ตายขึ้นรถเพื่อไปยังสุสานจะมีการสวดลาก่อนออกเดินทาง
และก่อนออกเดินทางจะมีการเผาธูปหรือยันต์ที่หน้าวัดพร้อมทั้งการทำพิธีเช่น ให้อุ๊ยผู้ตาย ขณะ
เดินทางจะมีการจุดธูปไหว้และเผากระดาศเงินกระดาศทองทั้งลงข้างทางเป็นระยะ ๆ เป็นการไหว้
เจ้าที่เพื่อขอผ่านทาง เวลาข้ามสะพานจะมีการ โยนเหรียญสดางค์ทิ้งไว้เพื่อเป็นการซื้อทาง

เมื่อถึงสุสาน นำโลงขึ้นตั้งที่ศาลาเพื่อให้ลูกหลานได้บูชาอีกครั้ง และญาติมิตรที่
ตามมาส่งศพด้วยจะได้การวะเป็นครั้งสุดท้าย เวลานำโลงศพไปยังที่ฝังลูกชายคนโตจะเป็นคนยก
กระดางรูป ลูกชายคนรองจะถือรูปผู้ตาย และก่อนยกโลงจะต้องมีการเผาธูปเช่นเคย และเครื่อง
กระดาศทุกชิ้นที่ทำเป็นสิ่งของต่าง ๆ เช่น รถ บ้าน โตรศัพท คนรับใช้ เป็นต้น ของใช้ที่จะเผาส่ง
ไปให้ผู้ตายนั้นจะดำไปกองรวมกันแล้วนำเชือกมาล้อมเครื่องกระดาศเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมี
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เครื่องกระดาศที่จะเผาไปให้ผู้ตายนั้นต้องเขียนชื่อของผู้ตายอาจจะเขียนไว้ที่เครื่อง
กระดาศหรือเขียนไว้บนพื้นดินในบริเวณที่ล้อมไว้ก็ได้ เพื่อให้รับรู้ว่าจะส่งของที่เผาไปนี้เป็นของผู้ใด
เป็นการป้องกันไม่ให้วิญญาณอื่นมาแย่งชิงไป และในระหว่างนั้นลูกหลานก็จะช่วยกันใช้ไม้ไผ่เคาะ
ไล่วิญญาณร้ายหรือสิ่งชั่วร้ายออกไป)

(วิจิตร เนื่องจำนงค์, สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2556)

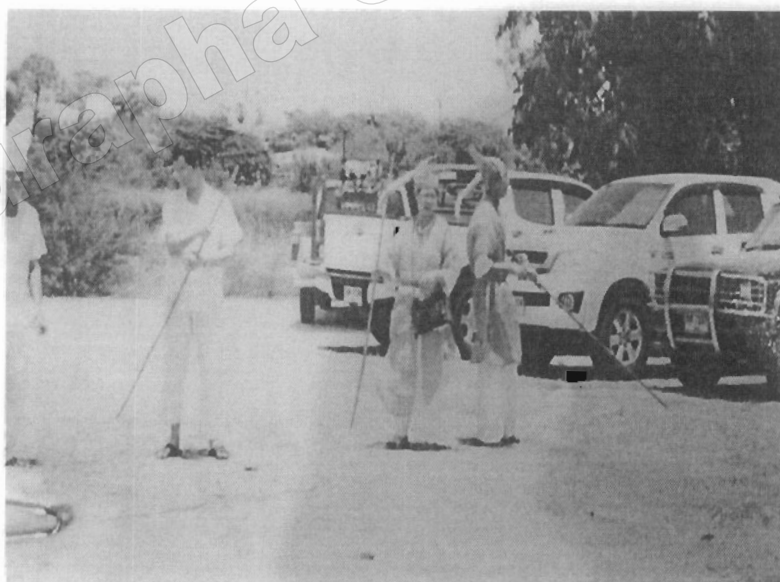
และบางท่านได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เวลาอยู่ในบริเวณอวงซู้ผู้ตายถูกหลานห้ามเรียกชื่อกัน โดยเด็ดขาด”

(วันเพ็ญ แซ่โค้ว, สัมภาษณ์, 4 พฤศจิกายน 2556)

ภาพที่ 5 ลูกหลานนั่งทำความเคารพศพก่อนนำไปสู่สถาน

ภาพที่ 6 ใช้ไม้ไผ่เคาะไล่วิญญาณเร่ร่อนเพื่อไม่ให้มาแย่งเครื่องเซ่นไหว้ของผู้ตาย

ที่หน้าอวงซู้จะมีแผ่นหินสลักชื่อเจ้าของ สำหรับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จะถูกเขียนด้วยสีแดง ชื่อผู้ตายแล้วจะเขียนด้วยสีเขียว เรียกแผ่นหินนี้ว่า “เจียะปี่” โดยมีหลักว่า การจารึกข้อความใด ๆ

ซึ่งได้แก่ ชื่อเจ้าของหลุม ที่เกิดเมืองจีน วันเดือนปีเกิด ฯลฯ เนื้อความทั้งหมดนี้ต้องนับจำนวนคำให้ได้เป็นตัวเลขที่หารด้วยเลขห้าแล้วเหลือเศษ 1 หรือ 2 ก็ได้ เช่น 26 27 31 32 หลักการนี้มาจากธรรมเนียมการถือเรื่อง “โหวงโค่ว” แปลว่า “ขมทั้งห้า” ขมทั้งห้านี้คือทุกข์ทั้งห้า ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย และขมขึ้นจากการพลัดพราก โดยให้นับเกิดเป็นหนึ่ง แก่เป็นสอง เจ็บเป็นสาม ตายเป็นสี่ และขมขึ้นเป็นห้า ตัวเลขหนึ่งถึงห้านี้คนจีนถือเป็นธรรมเนียมนิยมว่า ตัวเลขหนึ่งและสองคือเกิด และแก่เป็นตัวเลขที่ดี ตัวเลขสาม สี่ และห้า คือ เจ็บ ตาย และขมขึ้น ถือเป็นตัวเลขที่ไม่ดี (จิตรรา ก่อมนันทเกียรติ, 2542, หน้า 12)

พิธีที่ฮวงซุ้ยเริ่มจากพระสวดพร้อมเคาะบั๊กฮ้อ และทำการเผาธูปตามแผ่นรูด เสร็จแล้วเจ้าหน้าที่จึงยกโลงลงหลุมที่เตรียมไว้ ลูกหลานจุดเทียนขาวคู่เดิมที่นำมาจากวัด จุดธูปไหว้เทพดาผีนดิน ไหว้ศพ พระสวดอีกหนึ่งจบ จากนั้นลูกหลานทำพิธีโยนเหรียญสดางค์ลงหลุมที่สี่มุมของโลงและที่กลางโลง เสร็จแล้วโยกดินใส่จนตะกอบกำ ในขั้นตอนที่จะยกโลงศพลงหลุมนั้น ได้มีข้อมูลการให้สัมภาษณ์ดังนี้

“การที่จะยกโลงศพลงหลุมนั้นจะต้องดูฤกษ์ยามก่อนว่าถูกต้องตามเวลาหรือเปล่า โดยทางญาติจะนำวันเดือนปีเกิดของผู้ตาย ไปให้ซินแสที่ตนนับถือดูก่อนว่าเวลาใดจึงจะเป็นเวลาที่ดีของการยกโลงศพลงหลุม”

(บุญช่วย กุลเสถียร, สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2556)

ภาพที่ 7 วางโลงศพไว้บนไม้พาดปากหลุมเพื่อรอฤกษ์ยามที่ดีในการฝัง

พิธีหลังจากนี้เป็นการไหว้ศพด้วยเครื่องเซ่น และกระดาษาเงินกระดาษาทอง เมื่อลูกหลานไหว้เสร็จก็ให้แขกไหว้ด้วย ส่วนลูกหลานที่ช่วยกันเผากระดาษาเงินกระดาษาทองพร้อมด้วยเสื้อผ้าของผู้ตาย ระหว่างนี้จะมีการแจกของชำร่วยให้แขก ซึ่งไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามจะต้องผูกมัดด้วยด้ายแดงเพื่อให้เป็นสิริมงคลต่อผู้รับ ส่วนลูกหลานก็ได้แจกเมล็ดธัญพืชที่ใส่ในกระดาษาเพื่อปลูก รูป ก็อบรรดาถั่วเขียว ข้าวสาร เชื้อแป้งทำขนม ถือว่าเป็นของดีสำหรับไว้นบูชา เศษที่เหลือโยนใส่หลุมผู้ตายพร้อมตะโกนเสียงดังว่า “เกี้ยซุงฮวดไช้” แปลว่า ขอให้ลูกหลาน โชคดี (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2549 ก, หน้า 139-142)

ภาพที่ 8 เครื่องกระดาษาที่จะเผาส่งไปให้ผู้ตาย

นอกจากนี้บางครอบครัวอาจจะทำแตกต่างกันไปบ้างเล็กน้อย เช่นมีการกล่าวว่าวาระสุดท้ายของชีวิตคนจีนมีพิธีที่ให้ลูกหลานได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เสียชีวิตลงในอดีตคนส่วนใหญ่จะเสียชีวิตภายในบ้านไม่ใช่ที่โรงพยาบาลอย่างในปัจจุบัน ดังนั้นเมื่อมีคนตายจึงต้องตั้งศพไว้ที่บ้าน การตั้งศพจะตั้งห่างจากประตูบ้านประมาณ 1-2 เมตร ให้ปลายเท้าหันออกนอกประตูถือว่าเป็นท่านอนของคนตาย แล้วจึงคลุมศพด้วยผ้าสีขาว รองนกว่าจะจัดการซื้อโลงและจองวัดเรียบร้อย บริเวณปลายเท้าของศพลูกหลานต้องจุดตะเกียงไว้ เพราะเชื่อกันว่าเพื่อเป็นการนำทางให้กับคนตายไปสู่อีกโลกหนึ่ง

นอกจากจุดตะเกียงยังมีกระถางรูปที่ต้องจุดต่อตลอดห้ามดับเพื่อให้คนตายตามกลิ่นธูปจะได้ไม่หลงทางไปไหน ทั้งตะเกียงและกระถางธูปจะใช้ร่วมในพิธีตลอด หลังจากเสร็จพิธีศพจะต้องนำของทั้งสองอย่างมาตั้งที่บ้านพร้อมกับรูปผู้ตายไว้บูชาประจำปีต่อไป

เมื่อจัดหาโรงศพได้แล้วก่อนนำศพลงโรงถูกหลานต้องเชิญคนทำพิธีจากโรงเจมาเป็นผู้ทำพิธีให้หรือไม่ก็เป็นเจ้าของร้าน โรงศพที่รู้เรื่องพิธีการเพราะพิธีกรรมแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดเยอะมาก คนเหล่านี้จะรู้วิธีการดีจากการบอกเล่าของผู้ใหญ่และสั่งสอนต่อ ๆ กันมาก่อนที่จะนำศพลงโรงถูกหลานทุกคนต้องมาเช็ดตัวและใส่เสื้อผ้าให้ผู้ตาย เสื้อผ้าที่ใส่มีลักษณะคล้ายชุดจีวรบางคนที่เรียกว่าชุดใหญ่ ต้องใส่ทั้งหมด 7 ชั้น ชั้นข้างในเป็นชุดสีขาวชั้นสุดท้ายจึงใส่เป็นชุดสี เหตุที่ต้องใส่เสื้อผ้าหลายชั้นเพราะเชื่อว่าเมื่อตายแล้ววิญญาณต้องเดินผ่านภูเขาหิมะกว่าจะถึงที่หมายเสื้อผ้าก็ขาดหมดทำให้หนาวและลำบากมาก ดังนั้นจึงต้องใส่เสื้อผ้าไว้หลาย ๆ ชั้น นอกจากนี้คนจีนยังเชื่อว่าเสื้อผ้าที่ผู้ตายใส่จะต้องไม่มีกระเป๋าลูกจึงต้องแกะเอากระเป๋าลูกออกหรือเย็บปิด เพราะคนจีนเชื่อว่าถ้าไม่ปิดกระเป๋าลูกคนตายจะนำเอาสมบัติของตนติดตัวไปด้วยไม่เหลือไว้ให้ลูกหลานส่งผลให้ลูกหลานจนลงทำมาค้าขายไม่ขึ้นอาจถึงขั้นล้มละลายได้

ภาพที่ 9 พิธีป้อนข้าวโดยใช้ฝักหั่วของตะเกียบคีบข้าวไปแตะที่ปากของผู้ตาย

หลังจากเช็ดตัวและใส่เสื้อผ้าให้คนตายแล้วเจ้าหน้าที่จะเตรียมอาหารเพื่อให้ลูกหลานทำพิธีป้อนให้คนตาย ของที่ใช้ป้อนมีข้าวสวย เต้าหู้หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ น้ำตาลทรายแดง และน้ำ การป้อนทำแบบหลอก ๆ โดยการคีบอาหารไปจ่อที่ปากคนตาย เมื่อเสร็จพิธีจึงนำศพลง

การเตรียมโรงศพเจ้าหน้าที่ของร้านขายโรงศพ จะทำการเตรียมโรง โดยการนำใบชาแห้งและ
กระดาษเงินกระดาษทองปูรองพื้นก่อนบรรจุศพ เพื่อดูดซับกลิ่นและน้ำเหลืองของผู้ตาย ถ้าผู้ตาย
เป็นหญิงธรรมดาเงินจะต้องให้ผู้ตายถือเตียบไปด้วย เตียบมีลักษณะเป็นกระบอกภายในเป็น
กระดาษเขียนประวัติของผู้ตาย เชื่อกันว่าเตียบเป็นใบเบิกทางไปสู่ปรโลก และเป็นหน้าที่ของ
ลูกสาวทุกคนต้องรวมเงินกันซื้อให้แม่ ซึ่งเป็นการแสดงความกตัญญูของลูกสาวที่มีต่อแม่ เนื่องจาก
ลูกสาวแต่งงานแล้วเป็นคนของสามีไม่มีโอกาสได้ดูแลแม่ การซื้อเตียบสามารถหาซื้อได้จากวัด
พระพุทธรบาทสระบุรี หรือที่วัดเล่งเน่ยยี่ที่กรุงเทพฯ แต่คนจีนในเมืองไทยนิยมไปซื้อที่สระบุรี
มากกว่า

หลังจากตกแต่งศพเป็นที่เรียบร้อยแล้วพิธีต่อไปก็คือการปิดหีบศพ ธรรมเนียมจีนจะไม่มี
การเปิดฝาโลงอีก หลังจากบรรจุศพเรียบร้อยแล้วเจ้าหน้าที่จะดอกหมุดไม้ที่ฝาโลงทั้งสี่จุดเป็นการปิด
แบบถาวร โรงศพสำหรับคนตายที่อายุน้อยกว่า 70 ปีจะใช้สีดำ ถ้าอายุ 70 ปีขึ้นไปจะใช้สีแดงเพราะ
คนจีนถือว่าคนตายอายุมาก ๆ เปรียบได้กับการเป็นเซียน ยิ่งถ้าคนตายมีอายุ 100 ปีขึ้นไปถือว่าเป็น
บุญมาก ลูกหลานไม่ต้องเสียใจในงานงตักจะแต่งเป็นสีแดงไม่ต้องมีการไว้อาลัย แต่ก็ต้องแล้ว
แต่ความเชื่อของแต่ละครอบครัวเป็นสำคัญ

ภาพที่ 10 วงดนตรีของคณะงตักใช้บรรเลงขณะประกอบพิธีงตัก

พิธีที่สำคัญในงานศพของคนจีนคือพิธีงตักซึ่งจะจัดในวันสุดท้ายของงาน การทำ
งตักทำเพื่อเป็นการส่งวิญญาณของผู้ตายให้เดินทางไปสู่ปรโลกอย่างไม่ติดขัด เพราะจะมี
ลูกหลานเดินข้ามสะพานไปส่งเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ตายเป็นครั้งสุดท้าย การทำพิธีงตัก

ต้องจ้างคณะทำพิธีงเด็กโดยเฉพาะมาทำให้ มีราคาแพงมากน้อยแตกต่างกัน ขั้นตอนของการทำพิธีงเด็กคนทำพิธีจะเป็นคนบอกทั้งวิธีการทำและขั้นตอนต่าง ๆ ให้ลูกหลานของผู้ตายปฏิบัติตาม รวมถึงชุดแต่งกายของลูกหลานทางคณะจะจัดการเตรียมมาให้เรียบร้อย การแต่งกายของลูกหลานในพิธีงเด็ก ลูกชาย ลูกสาว และลูกสะใภ้ของผู้ตายแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดกระสอบ ส่วนลูกเขย ลูกบุญธรรม และหลานแต่งกายด้วยเสื้อผ้าชุดผ้าดิบสีขาว มีหมวกเป็นสัญลักษณ์ ถ้าหมวกมีสีแดง แด้มหมายถึงเป็นหลานใน (ลูกของลูกชาย) ถ้าหมวกมีสีน้ำเงินแด้มหมายถึงเป็นหลานนอก (ลูกของลูกสาว) รายละเอียดการแต่งกายเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของคณะทำงเด็กจะเป็นคนจัดการให้ เพียงแต่แจ้งไปว่าเกี่ยวข้องเป็นอะไรกับผู้ตายเท่านั้น

การทำงเด็กเริ่มตั้งแต่เช้าประมาณ 9.00 น เนื่องจากพิธีงเด็กใช้เวลานานมาก คนทำงเด็กซึ่งแต่งกายแบบพระจีนจะสวดมนต์เป็นภาษาจีน จนกระทั่งถึงช่วงเย็นแขกมาร่วมงานมากขึ้น จึงทำพิธีเคารพศพผู้ตาย โดยส่วนใหญ่จะเป็นญาติ เพื่อน และคนในสมาคมที่ผู้ตายเป็นสมาชิกซึ่งแต่ละสมาคมจะต้องส่งคณะกรรมการบริหารและสมาชิกของสมาคมมาเพื่อทำความเคารพผู้ตาย ซึ่งคนจีนถือว่าเป็นการให้เกียรติอย่างสูง คนจีนส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกชมรมหรือสมาคมมากกว่าหนึ่งแห่ง ฉะนั้นเวลาทำพิธีเคารพศพผู้ตายจึงใช้เวลานานมาก หลังจากเสร็จพิธีเคารพศพต่อไปเป็นพิธีข้ามสะพาน การข้ามสะพานคนทำพิธีจะเป็นคนเดินนำขบวนลูกหลานเดินข้ามสะพาน เปรียบเหมือนว่าลูกหลานเดินทางไปสู่ผู้ตายไปสู่อีกภพหนึ่งแล้วเดินกลับมายังโลกปัจจุบันซึ่งการเดินข้ามสะพานคนจีนจะสมมุติว่าสะพานเป็นทางเชื่อมระหว่างเมืองมนุษย์กับเมืองผี

ภาพที่ 11 เจ้าพิธีนำขบวนลูกหลานเดินข้ามสะพานในพิธีงเด็ก

การเดินข้ามสะพานเริ่มด้วยการสวดเจริญดวงวิญญาณของผู้ตายให้มาสถิตที่โคม เป็นไม้ไผ่ที่นำเสื่อผู้ตายมาสวมทับเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของผู้ตาย ซึ่งผู้ประกอบพิธีเป็นผู้ถือนำ ขบวน วิธีจัดเรียงขบวนก็จัดโดยลูกชายคนโตมีหน้าที่ถือกระถางรูปที่มีรูปปักอยู่หนึ่งดอก ตามด้วย ลูกชายทั้งหมดต่อด้วยหลานชายคนโต ซึ่งคนจีนเปรียบเหมือนลูกชายคนสุดท้าย ตามด้วยลูกสาว ลูกสะใภ้ และรุ่นหลานเรียงตามศักดิ์ หลานในก่อนหลานนอกตาม การจัดขบวนจะเรียงตามอายุคนที่แก่กว่าจะเดินนำหน้า แล้วยาวยิ่งเป็นการแสดงว่าเป็นครอบครัวใหญ่มีฐานะดี เป็นที่นับถือของคนทั่วไป ในพิธีจะมีแต่ลูกหลานเท่านั้นที่เดินขบวนแขกคนอื่น ๆ ไม่ต้องเข้าร่วม

ในช่วงของการเดินลูกหลานทุกคนต้องหยอดเหรียญลงในอ่างน้ำที่วางอยู่ข้างสะพาน เชื่อว่าเป็นการซื้อทางให้เดินได้สะดวกไม่มีสิ่งใด ๆ มาขวางให้เป็นอุปสรรคเช่นผีไม่มีญาติ แต่การเดินทางไปส่งดวงวิญญาณของผู้ตายยังคงต้องผ่านด่านขมขื่นจึงต้องมีการซื้อร้องให้ลูกหลาน ผ่านด่านไปเพื่อส่งดวงวิญญาณของผู้ตาย ช่วงนี้เป็นช่วงที่เศร้าที่สุดเพราะคนทำพิธีจะร้องเป็นคำกลอนภาษาจีน มีความหมายเพื่ออ้อนวอนขมขื่นให้ลูกหลานผ่านด่านไปส่งดวงวิญญาณของผู้ตายได้

คนทำพิธีจะพรรณนาถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก บุญคุณที่พ่อแม่ให้กำเนิด และเลี้ยงดูจนโต เมื่อตายไปลูกหลานกตัญญูรู้คุณจะเดินไปส่งก็ไม่ยอมให้ผ่าน พิธีกรรมในช่วงนี้ถ้าเป็นคนที่ฟังภาษาจีนออกส่วนใหญ่จะร้องให้ทุกคน การเดินข้ามสะพานนี้มีข้อแม้ว่าถ้าลูกหลานคนใด มีประจำเดือนหรือกำลังตั้งครรภ์ไม่ต้องร่วมทำพิธีให้เดินข้าม ๆ สะพานได้ เพราะคนจีนถือว่าอยู่ในช่วงที่ร่างกายสกปรกจะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายไม่สามารถเดินข้ามสะพานได้ การเดินข้ามสะพานเดินทั้งหมด 6 รอบ คือไปส่ง 3 รอบเดินกลับ 3 รอบเท่ากัน นอกจากนี้การทำงาดังนี้ยังมีการแสดงอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “ซิง กิม ชั่ว” แปลว่า วิ่งผ่านภูเขาทอง คนทำพิธีต้องวิ่งสลับกันไปมาเป็นตัวอักษรมงคลของจีน จะเป็นการแสดงที่ลูกสาวทุกคนของผู้ตายรวมเงินกันจ้างคนทำพิธีเป็นพิเศษไม่เกี่ยวกับลูกชาย ถ้าผู้ตายไม่มีลูกสาวก็ไม่จำเป็นต้องทำเพราะเป็นพิธีของลูกสาวเท่านั้น ธรรมเนียมจีนถือว่า ซิง กิม ชั่ว เป็นการแสดงความกตัญญูของลูกสาวที่มีต่อผู้ตาย ขั้นตอนสุดท้ายในพิธีงาดังคือการเผากระดาษที่ทำเป็นอุปกรณ์ของใช้ เช่น รถยนต์ บ้าน เสื้อผ้า คนรับใช้ หีบสมบัติ ทองแท่ง กระดาษเงิน กระดาษทอง คนจีนมีความเชื่อว่ากระดาษที่เผาไปให้ผู้ตายจะได้นำไปใช้ในปรโลก ดังนั้นของทุกชิ้นที่จะนำไปเผาดังนี้ต้องมีเขียนชื่อของผู้ตายหรือเศษเสื้อผ้าของผู้ตายที่เคยใส่ติดไว้ ผู้ตายจะได้มารับของถูก วิญญาณอื่นหรือวิญญาณเร่ร่อนจะได้มาแย่งไม่ได้

เช้าวันรุ่งขึ้นก่อนเคลื่อนศพไปฝังที่สุสานลูกหลานจะจัดเลี้ยงอาหารเพื่อเป็นการขอบคุณแก่แขกที่มาร่วมงาน ไส้หมักก่อนจะเลี้ยงอาหารหลังจากฝังศพเรียบร้อยแล้ว แต่ปัจจุบันนิยมเลี้ยงก่อนจะได้ไม่ยุ่งยาก หลังจากรับประทานอาหารเสร็จเจ้าหน้าที่จะนำศพขึ้นรถเพื่อนำไปสุสาน

โดยมีลูกหลานและแขกที่มาร่วมพิธีตามขบวนมาด้วย เมื่อถึงสุสานคนทำพิธีจะเป็นคนเดินนำขบวนเพื่อนำศพไปฝังซึ่งมีการขุดหลุมเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว การขุดหลุมฝังศพจะขุดไว้เป็นสองหลุมสำหรับสามีและภรรยา ถ้าใครมีภรรยามากก็ขุดไว้ตามจำนวนของภรรยา เพราะเป็นสามีภรรยากัน เมื่อตายไปก็ต้องอยู่ด้วยกัน ใครตายก่อนก็ฝังก่อน และเขียนชื่อของทุกคนที่ป้ายหน้าหลุมศพด้วยสีที่ต่างกัน สีเขียวหมายถึงคนตาย ส่วนชื่อคนที่ยังไม่ตายใช้สีแดง และในขั้นตอนนี้ได้มีข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมอีกดังนี้

“ขั้นตอนนี้ลูกชายคนโตเป็นคนถือกระถางรูป ลูกชายคนรองถือตะเกียง ตามด้วยลูกหลานคนอื่น ๆ เดินทางไปส่งจนถึงหลุมฝังศพ ก่อนนำศพลงหลุมจะต้องไหว้เจ้าที่เพื่อเป็นการบอกกล่าวและขออนุญาตก่อน ของที่ใช้เช่น ไหว้จะเป็นอาหารคาวหวาน เช่น ซาแซ ข้าวสวย เหล้า น้ำชา ของหวานและผลไม้ ต่อจากนั้นเจ้าหน้าที่จะทำการวัด โลงศพว่าตั้งตรงหรือไม่โดยใช้ไหมสีแดงวัดให้เป็นเส้นตรง ระหว่าง โลงศพกับปากหลุมต้องให้สองเส้นทับกันจนมองเห็นเป็นเส้นเดียวกัน และต้องให้ลูกหลานทุกคนขึ้นมาดูว่าโลงตั้งตรงหรือไม่ เพราะคนจีนเชื่อว่าถ้าโลงเอียงไปข้างใดข้างหนึ่งลูกหลานจะเจริญรุ่งเรืองไม่เท่ากัน บางคนจะโชคดีบางคนจะโชคร้ายเป็นการลั่นเฮ้ยดูแลลูกหลานไม่เท่ากันจึงต้องตั้งโลงให้ตรง และลูกหลานต้องขึ้นไปตรวจเพื่อผลประ โยชน์ของตนเอง ก่อนปิดปากหลุมเจ้าหน้าที่จะแจกห่อกระดาษภายในบรรจุดินทราย เหยี่ยงตาดำให้ลูกหลานและแขกที่มาร่วมงานนำมาโยนลงไปในหลุม เพื่อเป็นการซื้อที่ดินให้ผู้ตายแล้วจึงปิดปากหลุมด้วยแผ่นซีเมนต์แล้วกลบทับด้วยดินอีกครั้ง ส่วนลูกหลานต้องถอดชุดกระสอบออกและแต่งชุดไว้ทุกข์ต่อไปอีก 100 วันจึงออกทุกข์ได้”

(สมศักดิ์ แดงแก้ว, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2556)

จากพิธีกรรมศพที่กล่าวมาข้างต้นนั้นก็คือพิธีกรรมศพตามขนบธรรมเนียมประเพณีจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีการสืบทอดมาจากประเทศจีน มีการประกอบพิธีกรรมตามขั้นตอนของแต่ละครอบครัวแตกต่างกันมากบ้างน้อยบ้าง ทั้งนี้เพราะต่างคนต่างจำแบบอย่างของบรรพบุรุษที่เคยปฏิบัติต่อ ๆ กันมา โดยอาจมีคติความเชื่อที่ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ก็ยังมีคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรีอีกจำนวนหนึ่งที่นิยมที่จะจัดพิธีกรรมงานศพให้กับบรรพบุรุษ หรือญาติพี่น้องตามขนบธรรมเนียมการจัดงานศพแบบไทยซึ่งได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังนี้

“เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนจะต้องประสบและไม่สามารถหลีกเลี่ยงของชีวิตได้ ประเพณีไทยมีพิธีกรรมในการจัดการกับศพเพื่อแสดงถึงความรักและความอาลัยให้แก่ผู้ตาย และเป็นการส่งวิญญาณผู้ตายให้ไปสู่สุคติ เมื่อมีญาติพี่น้องสั่นลมหายใจแล้ว พิธีเริ่มแรกที่ต้องทำคือ การอาบน้ำศพหรือที่เรียกกันว่า พิธีรดน้ำศพ ซึ่งการรดน้ำศพจะจัดพิธีหลังจากคนตายไปไม่นานนัก โดยใช้น้ำมนต์ผสมน้ำสะอาดโรยด้วยดอกไม้หอมหรืออาจจะใช้น้ำอบผสมด้วย ผู้ที่มารดน้ำศพจะรดที่มือข้างหนึ่งของผู้ตายที่ยื่นออกมาและกล่าวคำไว้อาลัย หลังจากพิธีรดน้ำศพเสร็จสิ้นแล้วก็จะต้องนำศพมาแต่งตัว โดยการห่มให้ศพ และเมื่อห่มเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องหักหัวโยนลงไปในโลงศพ ในการนุ่งผ้าสวมเสื้อให้ศพนั้นจะต้องสวมเสื้อเอวข้างหน้าไว้ข้างหลัง เอาข้างหลังไว้ข้างหน้า เสื้อที่ใส่เป็นสีขาว นุ่งผ้าขาวให้เอาชายพกไว้ข้างหลัง จากนั้นจึงเป็นการนุ่งห่มตามธรรมเนียมอีกครั้งหนึ่ง หรือไม่บางครั้งก็อาจจะนุ่งชุดที่คิดว่าคนตายชอบที่สุดให้ชุดเดียวโดยนุ่งตามปกติไม่ต้องกลับหน้ากลับหลัง เสื้อผ้าที่มีกระเป๋าก็ไม่ต้องเย็บปิดปากกระเป๋

การนำเงินใส่ปากศพ และการนำหมากใส่ปากศพ ซึ่งผู้ตายบางคนเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ชอบเคี้ยวหมากเมื่อสิ้นชีวิตลงลูกหลานก็จะนำหมากใส่ปากให้ด้วย การนำหมากใส่ปากศพนั้นก็เพื่อเป็นการให้ข้อคิดเตือนใจกับคนที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า บรรดาทรัพย์สมบัติที่ตนเองมีไม่ว่าจะน้อยหรือมากเพียงใด เมื่อตายไปก็ไม่สามารถเอาติดตัวไปได้ เช่นเดียวกับหมากที่ผู้ตายชอบเมื่อตายไปแล้วก็ไม่สามารถเคี้ยวได้ ดังนั้นจึงไม่ควรมีความโลภลุ่มหลงในทรัพย์สินเงินทอง แต่ควรหมั่นสร้างบุญกุศลไว้

การปิดหน้าศพนั้นก็เพื่อป้องกันการอุจาด สัปเหร่อจะเป็นผู้มัดตราสัง โดยการนำด้ายดิบขนาดใหญ่มาทำการมัดมือที่ประนมอยู่ที่หน้าอก มัดคอ แล้วโยงไปที่เท้าและมีการท่องคาถาด้วย หลังจากนั้นสัปเหร่อก็จะนำศพลงโลงโดยมีการทำพิธีเบิกโลงก่อนและมีการนำมิดหมอกเสกสับปากโลงด้วย เมื่อสัปเหร่อทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะสามารถนำศพออกจากเรือนหรือย้ายศพไปเผาได้ แต่สมัยนี้ไม่ค่อยนิยมตั้งศพไว้ที่บ้านเหมือนสมัยก่อนแล้วจะมีการนำศพไปไว้ที่วัดเลยเพราะสะดวกกว่า การตั้งศพจะต้องหันหัวไปทางทิศตะวันตกเพราะเชื่อว่าเป็นทิศของคนตาย

การสวดศพอาจจะใช้เวลา 5 วันหรือ 7 วันก็ได้แล้วแต่ความสะดวกและฐานะของเจ้าภาพ นิมนต์พระสงฆ์ 4 รูป สวดพระอภิธรรม ในการเผาศพวันเผาศพจะต้องไม่ใช่วันศุกร์ วันพฤหัสบดี วันพระ วันเลขคู่ในข้างขึ้น วันเลขคี่ในข้างแรม ในวันเผาศพจะมีการทำบุญและทำมาตการบังสุกุลก่อน จากนั้นจะเคลื่อนศพเวียนซ้าย 3 รอบ ยกขึ้นเมรุ ผู้ที่มาร่วมงานศพจะนำดอกไม้จันทน์ที่เจ้าภาพแจกให้ขึ้นไปวางไว้ที่ฝาโลงศพ ซึ่งในพิธีการเผาศพจะมี 2 ช่วง คือ ช่วงแรกจะเรียกว่าการเผาหลอก คือพิธีการที่บรรดาญาติพี่น้องและแขกที่มาร่วมงานจะนำดอกไม้จันทน์ขึ้นไปวางไว้แต่ยังไม่มีการจุดไฟจริง พิธีการเผาจริงบรรดาญาติสนิทจะขึ้นไปวางดอกไม้จันทน์และมีการจุดไฟเผาจริง เมื่อพิธีเผาศพ

เสร็จเรียบร้อยแล้วเช้าวันรุ่งขึ้นสามารถมาเก็บธัญได้ แต่ในสมัยก่อนจะสามารถเก็บธัญได้หลังจากเผาไปแล้ว 3 วันเนื่องจากในสมัยก่อนเขาจะใช้พื้นเผาจึงต้องรอให้ไฟมอดสนิทก่อน ลูกหลานจะเก็บส่วนที่สำคัญไว้บูชา และบางส่วนอาจจะนำไปลอยอังคาร ซึ่งอาจจะเป็นแม่น้ำหรือทะเล ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้วิญญาณของผู้ตายมีความสงบและร่มเย็น”

(ไพศาล ศรีสำอองค์, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2556)

พิธีกรรมศพของแต่ละครอบครัวที่ทำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน บางงานก็จะมีพิธีกรรมบางอย่างที่ปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย แต่ก็เชื่อว่าข้อคิดหรือคติเตือนใจที่แฝงอยู่ในความเชื่อต่าง ๆ สามารถย้ำเตือนให้ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ได้ข้อคิดในการดำเนินชีวิตและพยายามทำความดีงามเพื่อที่จะได้เจอแต่สิ่งดี ๆ ต่อไป

สรุปได้ว่าพิธีกรรมศพของคนจีนทุกคนเมื่อเสียชีวิตแล้วคนในครอบครัวต้องจัดพิธีกรรมศพให้และต้องฝังเท่านั้น ไม่มีการเผอย่างเด็ดขาด ถึงแม้ว่าผู้เสียชีวิตและครอบครัวจะฐานะไม่ดีจนไม่สามารถจะซื้อโลงศพและที่ดินทำหลุมศพได้ทางสุสานก็จะหาหลุมฝังศพให้ฟรี พิธีทางศาสนาที่ทำที่บ้าน โรงเจ หรือตามวัดต่าง ๆ พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดชลบุรีได้ดำรงอยู่และดำเนินไปในช่วงชีวิตของคนจีนอพยพรุ่นแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดชลบุรี ในช่วงเวลาดังกล่าวการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นจีนทางด้านความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมศพของคนจีนได้ดำเนินไปควบคู่กับการเรียนรู้วัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่น โดยเฉพาะความเชื่อหลักของคนไทยในจังหวัดชลบุรี คือพุทธศาสนาแบบเถรวาทและความเชื่อแบบไสยศาสตร์พื้นบ้าน ในขณะเดียวกันเงื่อนไขทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ของจังหวัดชลบุรีที่คนจีนได้เข้ามาอยู่อาศัยได้เป็นเงื่อนไขบีบบังคับให้คนจีนต้องปรับตัวในการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ซึ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับความเป็นผู้พลัดถิ่นที่ไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงเงื่อนไขดังกล่าวได้ ส่งผลให้ความเป็นจีนในทางวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อเกิดการผสมผสานและปรับเปลี่ยนดังปรากฏให้เห็นได้ชัดในกลุ่มลูกจีนหรือคนไทยเชื้อสายจีนที่เกิดในจังหวัดชลบุรีที่มีการจัดพิธีกรรมศพโดยบางครอบครัวมีการจัดพิธีกรรมศพแบบจีน มีการตั้งศพทำางเด็กและนิมนต์พระจีนมาสวด ในขณะเดียวกันก็มีการสวดสลับกับพระสงฆ์ไทยและทำการเผาศพแบบวัฒนธรรมไทย หรือบางครอบครัวจัดพิธีกรรมศพแบบวัฒนธรรมไทยอย่างเดียวโดยไม่มีพิธีกรรมแบบจีนเข้ามาผสมผสาน ซึ่งปัจจัยและมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลให้พิธีกรรมและความเชื่อเกิดการผสมผสานและปรับเปลี่ยนมีอะไรบางนั้นดังจะได้มีการกล่าวในบทต่อไป